

KUDAKA
KUZEYDOĞU ANADOLU
KALKINMA AJANSI
NORTHEAST ANATOLIA
DEVELOPMENT AGENCY

ERZİNCAN İLİ TAVUK ETİ VE İLERİ İŞLENMİŞ TAVUK ÜRÜNLERİ

HEDEF PAZAR ARAŞTIRMA RAPORU

T.C.
KUZEYDOĞU ANADOLU KALKINMA AJANSI

ERZİNCAN İLİ TAVUK ETİ VE İLERİ İŞLENMİŞ TAVUK ÜRÜNLERİ

HEDEF PAZAR ARAŞTIRMA RAPORU

ERZİNCAN YATIRIM DESTEK OFİSİ

-Her hakkı saklıdır.-

Eylül, 2021.

İÇİNDEKİLER

TABLolar	2
1. TAVUK ETİ VE İLERİ İŞLENMİŞ TAVUK ÜRÜNLERİ	4
1.1 Sektörün Tanımı	4
1.2 Dünyada, Türkiye’de ve Erzincan’da Mevcut Durum	6
2. TAVUK ETİ VE İLERİ İŞLENMİŞ TAVUK ÜRÜNLERİ TİCARETİ	13
2.1 Yıllık İthalat Artışı Verilerine Göre Dünya’da Büyüyen Pazarlar	14
2.1.1 Tavuk Eti İthalatçısı Ülkeler	14
2.1.2 İleri İşlenmiş Tavuk Ürünü İthalatçısı Ülkeler	26
2.2 Türkiye’nin Tavuk Etinde ve İleri İşlenmiş Tavuk Ürünlerinde Rekabet Gücünün Yüksek Olduğu Pazarlar	32
2.2.1 Türkiye’nin Tavuk Eti İhracatı	32
2.2.2 Türkiye’nin İleri İşlenmiş Tavuk Ürünü İhracatı	42
3. GENEL DERLENDİRME	50

TABLolar

Tablo 1. Tavuk Etinin ve İleri İşlenmiş Tavuk Ürünlerinin Besin Değeri	7
Tablo 2. Dünya Tavuk Eti Üretimi (ton)	8
Tablo 3. Ülkelere Göre Dünya Tavuk Eti Üretimi (ton)	8
Tablo 4. Türkiye’de Yıllara Göre Tavuk Eti Üretimi	9
Tablo 5. Kanatlı Sektöründeki İşletme ve Kümes Sayıları (adet)	10
Tablo 6. Tavuk Eti Sektöründeki Önemli Kuruluşlar	10
Tablo 7. Türkiye Kişi Başı Kanatlı Eti Tüketimi (kg)	11
Tablo 8. Türkiye Kişi Başı Türlerine Göre Et Tüketimi (kg)	11
Tablo 9. Erzincan İli Son 5 Yıllık Tavuk Sayısı	12
Tablo 10. Erzincan İli Kesilen Tavuk Sayısı ve Üretilen Tavuk Eti Miktarı	12
Tablo 11. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmamış, Taze veya Soğutulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020711 (bin \$)	15
Tablo 12. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmamış, Taze veya Soğutulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri - GTİP: 020711 (2020))	15
Tablo 13. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmamış, Dondurulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020712 (bin \$)	16
Tablo 14. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmamış, Dondurulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri - GTİP: 020712 (2020)	17
Tablo 15. Yemen İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	17
Tablo 16. Güney Afrika Cumhuriyeti İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	19
Tablo 17. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmış, Taze veya Soğutulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020713 (bin \$)	

Tablo 18. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmış, Taze veya Soğutulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri - GTİP: 020713 (2020)	21
Tablo 19. Slovakya İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	22
Tablo 20. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmış, Dondurulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020714 (bin \$)	23
Tablo 21. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmış, Dondurulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri - GTİP: 020714 (2020)	23
Tablo 22. Çin İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	24
Tablo 23. Dünyada En Fazla İleri İşlenmiş Tavuk Ürünü İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri (bin \$)	26
Tablo 24. Dünyada En Fazla İleri İşlenmiş Tavuk Ürünü İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri (2020)	27
Tablo 25. Kore İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	28
Tablo 26. Fransa İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	29
Tablo 27. İrlanda İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	30
Tablo 28. Danimarka İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	31
Tablo 29. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmamış, Taze veya Soğutulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020711 (bin \$)	33
Tablo 30. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmamış, Taze veya Soğutulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin İhracat Göstergeleri - GTİP: 020711 (2020)	33
Tablo 31. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmamış, Dondurulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020712 (bin \$)	34
Tablo 32. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmamış, Dondurulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin İhracat Göstergeleri - GTİP: 020712 (2020)	35
Tablo 33. Kuveyt İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	36
Tablo 34. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmış, Taze veya Soğutulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020713 (bin \$)	37
Tablo 35. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmış, Taze veya Soğutulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin İhracat Göstergeleri - GTİP: 020713 (2020)	37
Tablo 36. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmış, Dondurulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020714 (bin \$)	39
Tablo 37. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmış, Dondurulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin İhracat Göstergeleri - GTİP: 020714 (2020)	40
Tablo 38. Irak İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	41
Tablo 39. Libya İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	42
Tablo 40. Gürcistan İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	43
Tablo 41. Türkmenistan İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	44
Tablo 42. Türkiye'nin Son 5 Yıllık İleri İşlenmiş Tavuk Ürünleri İhracatı (bin \$)	45
Tablo 43. Türkiye'nin İleri İşlenmiş Tavuk Ürünleri İhracatı Ticaret Göstergeleri (2020)	46
Tablo 44. Irak İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	47
Tablo 45. Katar İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	48
Tablo 46. Kuveyt İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)	49

1. TAVUK ETİ VE İLERİ İŞLENMİŞ TAVUK ÜRÜNLERİ

1.1 Sektörün Tanımı

Günümüzde sosyo-ekonomik açıdan önemli endüstrilerden birisi olarak kabul edilen gıda sektörü, birçok alt dalı bünyesinde barındıran geniş kapsamlı bir faaliyet kolu olarak öne çıkmakta olup ülkemizde de son yıllarda büyük bir gelişim göstermektedir. Bu sektördeki temel dinamikleri ve gelişmenin düzeyini anlamak ülke ekonomisi için büyük önem taşımaktadır.

Sektörün alt başlıkları; Et ve Et Ürünleri, Süt ve Süt Ürünleri, Su Ürünleri, Un ve Unlu Ürünler, Meyve ve Sebze Ürünleri, Katı ve Sıvı Yağlar, Şeker ve Şekerli Ürünler, Alkolsüz İçecekler, Alkollü İçecekler, Fermente Ürünler, Hazır Tüketilen Gıdalar ve Bebek Mamaları olarak özetlenebilir.

Gıdaları uzun süreli muhafaza etmek için kurutma, tuzla salamura yapma, konserve etme gibi geleneksel yöntemlerin yanı sıra, son yıllarda dondurma yöntemi de öne çıkmaya başlamıştır. Dondurma; gıdaların kalite, tat, koku ve besin değerinin en iyi korunduğu gıda saklama yöntemi olarak kabul edilmektedir. -40 °C'de gıdanın hızla dondurulması sayesinde gıdaların içerdikleri su, buz kristallerine dönüşerek bozulmaya yol açan mikroorganizmaların yaşamasını engellemekte, kimyasal ve biyokimyasal değişimler asgariye indirilerek gıdaların en doğal haliyle korunması sağlanmaktadır.

Gıda sektörünün alt sektörlerinden olan dondurulmuş gıda sektörü, dondurulmaya uygun ham maddenin temini ve ham maddenin uygun koşullarda tesislere taşınması ile başlar. Tesislerde bekletilmeden seçme, yıkama, boyutlama ve ürüne özel tekniklerle işlenmesi, derin dondurma ve uygun şekillerde paketlenerek, tekniğine uygun depolama, yükleme, taşıma, dağıtım ve tüketimi sonucunda müşteri sonuçlarının izlenmesine kadar faaliyet gösteren bir gıda sanayi koludur.

Türkiye’de 1970’li yıllarda gelişmeye başlayan dondurulmuş gıda pazarı, bugün gıda sanayi içinde hızla büyüyen sektörlerden biridir. Her ne kadar Türkiye’de dondurulmuş gıda pazarı rakamları gelişmiş ülkelere oranla çok geride kalıyor olsa da son yıllarda hızlı gelişen sanayileşme süreci, ev hanımlarının iş hayatında daha fazla yer alması ve tek başına yaşayan bireylerin sayısındaki artış gibi etkenler sektörün önünü açmaktadır. Ayrıca Türkiye’de dondurulmuş gıda sektörü turizmin ve kadın iş gücüne dayanan sektörlerin gelişmesiyle birlikte hızlı büyümeye başlamıştır.

Dondurulmuş gıdanın uzun süre depolanabilmesi, kolay işlenebilir olması, pratikliği, besin değerini neredeyse hiç kaybetmemesi, dondurma, çözündürme, pişirme işlemlerinde ev araçlarına uyumu ve kullanım kolaylığı gibi nitelikler bu ürünlerin önemini artıran teknik gelişme ve ürün özellikleridir. Başlangıçta dış satıma yönelik çalışan dondurulmuş gıda üreten firmalar dondurulmuş ürünlere olan iç talep potansiyelini fark etmiş ve özellikle 1990 yılından sonra, iç tüketime yönelik olarak da çalışmalar yapmaya başlamıştır. Dondurulmuş gıdaların tanıtımına yönelik reklamların yapılması, perakende satış noktalarında dondurulmuş gıda reyonlarının genişletilmesi ve bunların tüketicinin ilgisini çekecek şekilde düzenlenmesi firmaların yaptığı çalışmalar arasında yer almaktadır.

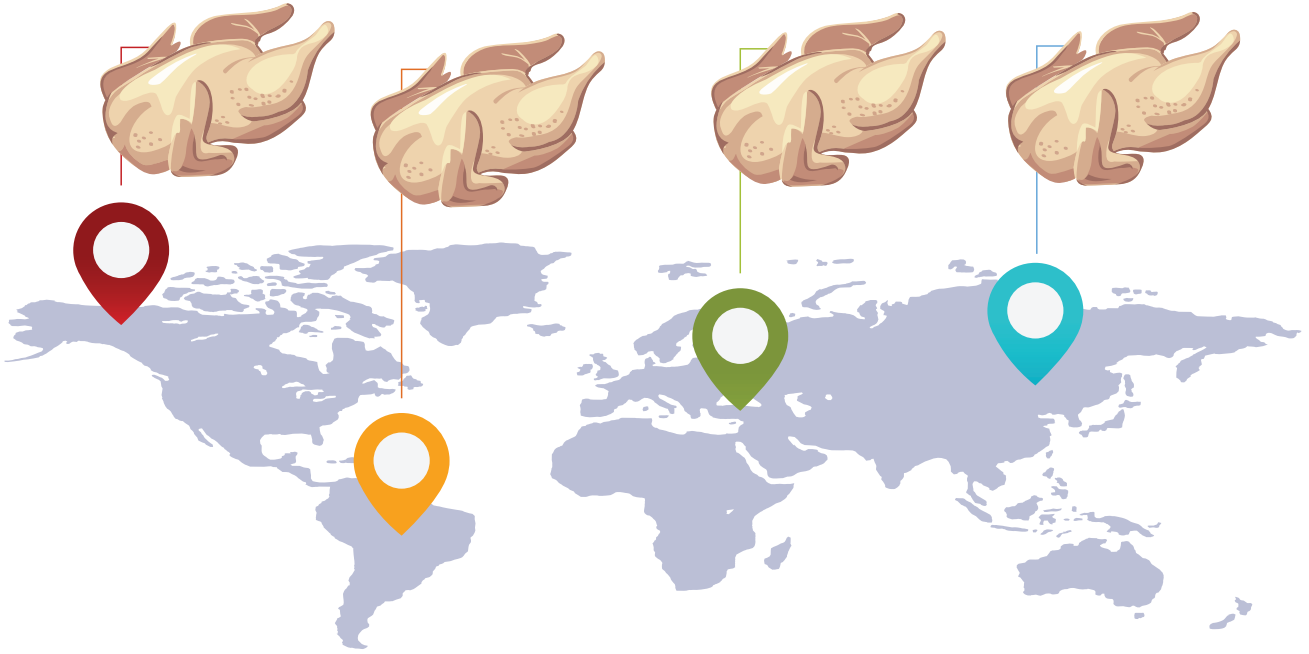
Gerek dünyada gerekse ülkemizde tüketicinin dondurulmuş gıda konusunda bilinçlenmesi, derin dondurucu kullanımının yaygınlaşması, büyük marketlerin sayılarının artması dondurulmuş gıda tüketimini artıran etmenler olmuştur. Türkiye’de dondurulmuş gıda tüketiminin başta İstanbul olmak üzere Ankara, İzmir ve Bursa gibi büyük kentlerde ve batı bölgelerinde yoğunlaştığı dikkat çekmektedir.

Dondurulmuş gıdanın tüketime getirdiği faydalar ve tercih nedeni:

- Maddi açıdan daha uygun olması,
- Uzun süre saklanabilir olması,
- Firenin azaltılması, (taşıma, bekleme, kalite vb. sebeplerden oluşan fire neredeyse sıfıra indirgenmiştir)
- Kontrol edilebilirlik, (fire olmadığından miktar ve fiyat daha kolay kontrol edilebilir)
- Yer kazancı, (daha küçük mekânlarda daha fazla ürün depolamak mümkündür)
- İşgücü kazancı, (ürünler kullanıma hazır olduğundan daha az insan kaynağı gerektirmektedir)
- Zaman kazancı, (ürünler kullanıma hazır olduğundan daha az zaman gerektirmektedir)
- Hijyen standartlarında artış, (soğutucudan direkt kullanıma alındığından hijyeni sağlamak daha kolaydır)
- Kalite standartlarında artış, (genelde sözleşmeli tarımla ham madde temin edilmesi ve işletmede belli bir ayıklama işleminden sonra ürünlerin işlenmesi nedeniyle kalite yüksektir)
- Koruyucu madde kullanılmaması,
- Ürünlerin besin değerini uzun süre korumasıdır.

Türkiye’de son dönemlerde iç pazarda dondurulmuş gıda ürünlerine artan talep, dondurulmuş gıda üretiminin giderek artmasını sağlamıştır. Gerçekleştirilen üretimin %20-30’lük kısmı iç pazarda tüketilirken, %70-80’i ihraç edilmektedir. Türkiye’nin, 2020 yılında dondurulmuş gıda sektöründeki dünya pazar payı, yaklaşık 2 milyar TL olarak kaydedilmiştir. Dondurulmuş ürün ithalat değeri içinde en önemli paya sahip olan ürün grupları sırasıyla dondurulmuş sebze, dondurulmuş balık, dondurulmuş meyve, dondurulmuş hazır gıda ve dondurulmuş tavuk ürünleridir.

Dondurulmuş gıda sektörü için gerekli ham maddenin yurt içinden temin edilebilmesi, sektörde üretilen ürünlere artan talep, sektörde kullanılan makine ve ekipmanların teknolojiyle birlikte giderek gelişmesi ve Türkiye’nin sahip olduğu coğrafi konum değerlendirildiğinde bu rakamın giderek artacağı tahmin edilmektedir. Ayrıca, bir taraftan katma değerlerinin ve ihracat değerlerinin yüksek olması diğer taraftan hızla gelişen talep sanayiciler için dondurulmuş gıda imalatını cazip hale getirmektedir.

1.2 Dünyada, Türkiye’de ve Erzincan’da Mevcut Durum

Ülkemizde beyaz et denildiğinde, başta tavuk eti ve balık olmak üzere, son yıllarda üretim ve tüketim potansiyeli olarak üst sıralarda yer alan hindi eti dâhil olmak üzere bıldırcın, kaz, ördek, vb. kanatlı kümes hayvanları akla gelmektedir. Tavuk eti, evcilleştirilmiş tavuktan elde edilen bir beyaz et çeşidi olup günümüzde en fazla tüketilen et türlerinden birisidir.

Tavuk eti, yüksek biyolojik değere sahiptir. Kolay sindirilebilir özellikte olan tavuk eti, yüksek kalitedeki protein elzem aminoasitlerini, elzem yağ asitlerini diğer etlerle aynı oranlarda içerir. Tavuk eti aynı zamanda B grubu vitaminlerinin ve demirin de iyi bir kaynağıdır. Enerji değerinin düşük olması, liflerinin kısıllığından dolayı kolay çiğnenebilir ve kolay sindirilebilir olması nedeni ile çocuk ve yaşlıların beslenmeleri dâhil tüm yaş grupları için birçok özel diyetle yer alabilecek özelliktedir.

Beslenmemizde önemli bir yere sahip olan tavuk eti, besin değerinin yüksek olmasının yanı sıra ekonomik ve kolay sindirilebilir özelliktedir. Tüketimi artırıcı yönde yeni uygulamalar yapılarak bu değerli besin kaynağından insanların daha fazla oranda faydalanmalarının sağlanması sağlıklı ve dengeli beslenme açısından elzemdir. Bunu sağlamak için de ürün yelpazesinin genişletilmesi, tüketicilerin talepleri doğrultusunda yeni ürünlerin oluşturulması ve daha geniş bir tüketici kitlesine ulaşılmaya çalışılması gerekmektedir.

Ürün yelpazesini genişletmek, yeni ürünler oluşturmak, daha geniş bir tüketici kitlesine ulaşmak ve tavuk etini kârlılığı daha yüksek çeşitlere dönüştürerek katma değerini arttırmak amacıyla günümüzde piliç ürünleri parçalanarak, kemiksiz hâle getirilerek, marine edilerek, soslanarak, kürlenerek veya kaplanarak tüketiciye sunulmaktadır. Nugget, şnitzel, dondurulmuş tavuk döner, burger, kroket vb. ürünler bu amaca yönelik olarak üretilen ürünlerden bazılarıdır.

Şnitzel veya şinitzel, Avusturya mutfağından, gayet ince kesilmiş bir dilim dana, domuz veya tavuk etinin sırasıyla una, yumurta sarısına ve galeta ununa bandırılarak kızgın yağda kızartılmasıyla yapılan bir yemek türüdür. Nugget ise küçük parçacıklar halinde doğranmış tavuk göğsünün önce yumurtaya sonra una ve galeta ununa batırılmasıyla yapılan, sıvı yağda kızartıldıktan sonra sıcak servis edilen, schnitzel benzeri bir fast food türü yemektir.

Tablo 1. Tavuk Etinin ve İleri İşlenmiş Tavuk Ürünlerinin Besin Değeri (100 g Yenilebilir Kısımda)

	Tüm Tavuk Eti	Göğüs Eti	Nugget	Şnitzel	Yaprak Döner
Su, g	70,3	75,4	-	-	-
Enerji, kcal	167	112	215	216	195
Protein, g	20,0	21,8	12,7	12,7	27,38
Yağ, g	9,7	2,8	11,1	11,5	8,86
Kolesterol, mg	110	69	-	125,7	38,2
Kalsiyum, mg	13	14	-	34,1	22,8
Potasyum, mg	248	320	-	212,7	264,9
Magnezyum, mg	22	23	-	-	-
Sodyum, mg	64	81	-	-	-
Fosfor, mg	147	173	-	-	-
A Vitamini, mg	9	16	-	79,7	53,7
Niasin, mg	10,4	14	--	-	-
B Vitamini, mg	1	1,2		-	-

Kaynak: BESD-BİR, 2021

Kıtalar itibariyle dünya tavuk eti üretimi Tablo 2'de verilmiştir. 2019 yılı itibariyle dünya tavuk üretimi 118 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretimin yaklaşık olarak 6 milyon tonu Afrika, 48 milyon tonu Amerika, 43 milyon tonu Asya, 19,5 milyon tonu Avrupa, 1,5 milyon tonu Okyanusya, 1,5 milyon tonu ise Avustralya-Yeni Zelanda ülkeleri tarafından karşılanmaktadır. Tabloya göre, son 5 yılda dünya tavuk üretiminin giderek arttığı görülmektedir.

Tablo 2. Dünya Tavuk Eti Üretimi (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
Afrika	5.460.041	5.406.720	5.887.489	6.166.384	6.206.974
Amerika	44.463.341	44.940.637	46.093.876	46.794.805	47.993.258
Asya	35.273.964	37.120.950	39.048.341	41.527.155	42.812.181
Avrupa	17.239.196	17.840.386	18.332.224	19.054.943	19.480.755
Okyanusya	1.340.785	1.428.738	1.495.006	1.469.987	1.523.993
Avustralya-Yeni Zelanda	1.306.164	1.402.171	1.450.488	1.423.028	1.478.268
Dünya	103.777.327	106.737.431	110.856.936	115.013.274	118.017.161

Kaynak: FAO, 2021

Not: 2019 yılından sonraki verilere ulaşılamamıştır.

Dünya tavuk eti üretimi 2019 yılında bir önceki yıla göre %2,6 oranında artarak 118 milyon tona ulaşmıştır. Bu üretimin %17,1'i ABD, %12,3'ü Çin ve %11,5'i Brezilya tarafından gerçekleştirilmiş olup, bu 3 ülke toplam üretimin %40,8'ini karşılamıştır. Türkiye ise %1,8'lik pay ile dünya tavuk eti üretiminde 11. sırada yer almıştır. İlk 10 üretici arasında en büyük artışın %6,5 ile Arjantin ve %4,1 ile Meksika'da olduğu görülmüştür.

Tablo 3. Ülkelere Göre Dünya Tavuk Eti Üretimi (ton)

	2015	2016	2017	2018	2019
ABD	18.402.753	18.708.465	19.140.570	19.568.042	20.154.743
Çin	12.636.845	13.423.450	13.552.347	14.790.451	15.147.189
Brezilya	13.149.202	13.234.959	13.607.352	13.511.750	13.516.525
AB - 28	11.225.003	11.618.855	11.770.931	12.391.263	12.617.518
Hindistan	3.263.810	3.439.242	3.766.940	4.061.790	4.187.706
Rusya	4.087.556	4.231.982	4.542.244	4.543.002	4.606.359
Meksika	2.962.337	3.077.876	3.211.687	3.338.372	3.476.622
Arjantin	2.093.000	2.055.000	2.116.000	2.069.160	2.202.707
Türkiye	1.909.276	1.879.018	2.136.734	2.156.671	2.138.451
Diğer	34.047.545	35.068.584	37.012.131	38.582.773	39.969.341
Dünya	103.777.327	106.737.431	110.856.936	115.013.274	118.017.161

Kaynak: FAO, 2021

Not: 2019 yılından sonraki verilere ulaşılamamıştır.

Günümüzde profesyonel üretimi yapılabilen, ülke ihtiyaçlarını karşıladığı gibi ürünleri de ihraç edilen tavukçuluk sektörü; ülkemizde 1970'li yıllarda küçük aile işletmeciliği şeklinde başlamış olup 1980'li yıllardan sonra sözleşmeli üretim sistemi modeliyle ivme kazanmıştır. Türkiye'nin genç nüfus yapısı dikkate alındığında kanatlı etinin önemi daha da artmaktadır. Türkiye'de üretilen beyaz etin yaklaşık %80'i son derece modern tesislerde üretilmektedir. Türkiye'de yer alan tesislerin büyük çoğunluğu

gelişmiş ülkelerdeki benzerlerinden 20 yıl daha gençtir. Sektörde dünyadaki son gelişmeler yakından takip edilmekte ve gelişmelerin üretime yansması son derece hızlı olmaktadır.

Türkiye’de 2015 yılında kuş gribi vakalarının ortaya çıkması, küresel talebin azalması, komşu ülkelerdeki karışıklıklar ve ulaşım olanaklarının bozulması nedeniyle; son 10 yıldır sürekli artış gösteren tavuk eti üretimi; 2016 yılında bir önceki yıla göre %1,6 oranında azalmıştır. Türkiye tavuk eti ihracatı ise, kuş gribi kaynaklı ticaret kısıtlamalarından daha fazla etkilenmiş olup, 2015 ve 2016 yılında önemli ölçüde azalış göstermiştir. Türkiye kuş gribi nedeniyle oluşan bu kayıpları; 2017 ve 2018 yıllarında telafi ederek; üretim ve ihracatta en yüksek seviyesine ulaşmıştır. Ayrıca Türkiye, 72 ülkeye gerçekleştirdiği ihracatla dünya tavuk eti ticaretinde 7. sırada yer almıştır. 2017 yılında tavuk eti tüketimi ise bir önceki yıla göre %9,2 oranında artarak kişi başına 21,4 kg ile en yüksek seviyesine çıkmıştır.

Türkiye’de yıllara göre kesilen tavuk sayısı ve tavuk eti üretim miktarı Tablo 4’te verilmiştir. Toplam kesilen tavuk sayısı 2016 yılında 1.101.571.000 iken 2017 yılında 1.228.444.000 adede yükselmiştir. Son 5 yıl içerisinde kesilen tavuk sayısına ait veriler incelendiğinde, kesilen tavuk sayısı 2018 yılına kadar artmış olup, 2018 yılından sonra düşüş göstermiştir. Bu düşüşün sebebi olarak yemde ve damızlık materyal temininde ithalata bağımlılık, kanatlı sektöründe görülen hayvan hastalıkları vb. sorunlar gösterilebilir. 2020 yılında kesilen tavuk sayısı ise 2019 yılına göre düşmüş olup 1.200.707 adettir.

Türkiye’nin son 5 yıllık piliç eti üretim verileri incelendiğinde, piliç eti üretiminde bir önceki yıla göre en büyük artış kesilen tavuk sayısına paralel olarak 2018 yılında yaşanmıştır. Daha önceleri Brezilya’dan tavuk eti ihracatı yapan Irak’ın 2008 yılı ortalarından itibaren Türkiye’den ihracat yapmaya başlaması, 2017 ve 2018 yılındaki piliç eti üretimindeki artışın sebeplerinden en önemlisidir. İç piyasadaki kırmızı et üretim miktarındaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla oluşan iç talep nedeniyle de üretim giderek artmaktadır. Toplam piliç eti üretimi, 2004 yılında 867 bin ton iken 2020 yılında nüfus artışı ve eğitim düzeyinin artmasına bağlı olarak 2 milyar tonu aşmıştır. Yaşam şekilleri ve yaşam standartlarının değişmesi, hızlı kentleşme ve iş yoğunluğu, çalışan kadın sayısının her geçen gün artması vb. nedenlerin sonucunda insanların geleneksel beslenme alışkanlıkları değişmiştir. Bu değişimin sonucunda, fazla zaman ve uğraş gerektirmeyecek sağlıklı, istenilen miktar ve çeşitlilikte ürün bulma seçeneği, hazır ve işlenmiş gıdaların pazar payını arttırmıştır. Üreticiler de bunları dikkate alarak, ürün çeşitliklerini ve kalitelerini her geçen gün arttırmaktadırlar.

Tablo 4. Türkiye’de Yıllara Göre Tavuk Eti Üretimi

	Tavuk Eti Üretimi (ton)	Kesilen Tavuk Sayısı (bin adet)
2016	1.879.018	1.101.571
2017	2.136.734	1.228.444
2018	2.156.671	1.228.533
2019	2.138.451	1.207.088
2020	2.136.263	1.200.707

Kaynak: TÜİK, 2021

Kanatlı sektöründe 2019 yılı itibariyle toplam 20.222 adet işletme faaliyet göstermektedir. Bunun 7.807 adedi ticari etlik piliç ve 2.837 adedi ticari yumurta tavuğu işletmesi, geri kalanlar ise kuluçkahane ve damızlık işletmeleridir. Kümes ve işletme sayıları bakımından 2015-2019 yıllarına bakıldığında önemli sayısal farklılıklar olmadığı görülmektedir. Bu durum, mevcut işletme ve kümes sayısının iç talebi fazlasıyla karşıladığı ve ihracat imkânları olduğunda sektörün bunu karşılayacak alt yapı ve kapasiteye sahip olduğunu göstermektedir.

Tablo 5. Kanatlı Sektöründeki İşletme ve Kümes Sayıları (adet)

Yıllar		Ticari Etlik Tavuk	Ticari Yumurtacı
2015	İşletme	9.676	1.113
	Kümes	14.415	3.229
2016	İşletme	7.834	1.698
	Kümes	12.534	3.616
2017	İşletme	7.717	2.053
	Kümes	12.490	4.025
2018	İşletme	7.655	2.715
	Kümes	12.542	5.066
2019	İşletme	7.807	2.837
	Kümes	12.725	5.058

Kaynak: Tarım ve Orman Bakanlığı, 2021

Not: 2019 yılından sonraki verilere ulaşılamamıştır.

Tablo 6. Tavuk Eti Sektöründeki Önemli Kuruluşlar

Firma	Şirket Merkezi	Üretim Konusu
Ak Piliç	Bolu	Et-Yem
Alp Hindi	İstanbul	Damızlık-Et-Yem
As Piliç	Adapazarı	Et
Bahar Hindi	Antalya	Et
Banvit	İstanbul	Damızlık-Et-Yem
Beypiliç	Bolu	Damızlık-Et-Yem
Bolca Hindi	Bolu	Et-Yem
Bu Piliç	Balıkesir	Et
Çamlı Yem	İzmir	Et-Yem
Civkur (Doyum)	Adana	Damızlık-Et-Yem
Erpiliç	Bolu	Damızlık-Et-Yem
Gedik	Uşak	Damızlık-Et
Pınar	İzmir	Et-Yem
Şenpiliç	İstanbul	Damızlık-Et-Yem

Kaynak: BESD-BİR, 2021

Türkiye'deki tüketicilerin pek çoğunda gelir artışına paralel olarak sağlıklı beslenme bilinci de gelişmiştir. Türkiye'de iç talebi artıran diğer etmenler; tavuk etinin az yağlı, protein değerinin yüksek, vitamin ve mineraller açısından zengin olması, hazırlanmasının kolaylığı, çok çeşitli yemeklerde kullanılabilmesi ve fiyatlarının kırmızı ete kıyasla çok daha uygun olmasıdır. Türkiye'de kırmızı et üretiminin maliyet sorunları, maliyet sorunu sebebiyle yüksek fiyatla satışa sunulması ve krizler nedeniyle gerilemesi sonucu ortaya çıkan hayvansal protein açığı tavuk ve hindi eti üretiminin artışı ile dengelenmeye çalışılmıştır. Türkiye kanatlı eti tüketimi 2000 ve 2010 yılları arasında önemli oranda artış göstermiştir. Kanatlı eti üretim ve tüketiminde büyük paya sahip olan piliç etinde, 2000 yılında kişi başı tüketim 9,46 iken 2010 yılında bu rakam 18,03 kilograma ulaşmıştır. 2020 yılında ise bu rakam 20 kg'ı geçmiş durumdadır.

Tablo 7. Türkiye Kişi Başına Kanatlı Eti Tüketimi (kg)

Yıllar	Piliç Eti	Hindi Eti	Toplam Kanatlı Eti
2000	9,46	0,28	9,75
2005	13,01	0,58	13,59
2010	18,03	0,42	18,45
2011	18,79	0,46	19,25
2012	18,94	0,51	19,45
2013	18,41	0,43	18,84
2014	19,54	0,52	20,06
2015	20,29	0,6	20,89
2016	20,01	0,51	20,52
2017	21,73	0,56	22,29
2018	20,89	0,73	21,62
2019	20,47	0,56	21,02
2020	20,50	0,59	21,10

Kaynak: BESD-BİR, 2021

Tablo 8. Türkiye Kişi Başına Türlerine Göre Et Tüketimi (kg)

	2015	2016	2017	2018	2019
Kanatlı Eti	20,9	20,5	22,3	21,6	21,0
Büyükbaş Hayvan Eti	13,1	13,3	12,5	12,9	13,6
Küçükbaş Hayvan Eti	1,7	1,4	1,7	1,4	1,5
Toplam	35,7	35,3	36,5	35,9	36,1

Kaynak: BESD-BİR, 2021

Not: 2019 yılından sonraki verilere ulaşamamıştır.

TÜİK 2020 yılı verilerine göre, Erzincan ilinde toplam tavuk sayısı; 797.000 adet etlik tavuk, 494.613 yumurta tavuğu olmak üzere 1.291.613'tür. 2019 yılı verilerine bakıldığında ise 1.892.191 olan tavuk sayısının, 1.182.435 adedi et tavuğu iken 709.756 adedi yumurta tavuğudur. 2020 yılında tavuk sayısındaki düşüşün temel

sebebi olarak Çin'in Wuhan şehrinde başlayarak kısa sürede tüm dünyaya ve Türkiye'ye yayılarak küresel bir salgın hâline gelen; üretimi, pazar talebini ve dolayısıyla dış ticareti önemli derecede etkileyen COVID-19 pandemisi gösterilebilir. Erzincan ilinin son 5 yıllık tavuk sayısı verilerine bakıldığında, ilde et tavuğu üretimi artarken yumurta tavuğu üretiminin düştüğü açıkça görülmektedir.

Tablo 9. Erzincan İli Son 5 Yıllık Tavuk Sayısı

Yıllar	Et Tavuğu Sayısı	Yumurta Tavuğu Sayısı	Toplam
2016	544.500	453.523	998.023
2017	705.398	432.405	1.137.803
2018	743.952	361.301	1.105.253
2019	1.182.435	709.756	1.892.191
2020	797.000	494.613	1.291.613

Kaynak: Türkiye İstatistik Kurumu, 2021

Erzincan'da etlik piliç üretimi son yıllarda verilen devlet destekleri ile başlamıştır. 2016 yılının kasım ayında aylık 480.000 adet (broiler) et tavuğu tavuk kesimi yapabilecek kapasitede ve 1.750 ton kapasiteli soğuk hava deposu bulunan Et-Süt Kurumu, Erzincan Tavuk Kombinası tesisi açılmıştır. Tesis deneme kesimi kapsamında 17.000 adet et tavuğu kesimi için sözleşme imzalamıştır. Erzincan'da tavuk kombinasının açılmasıyla birlikte etlik piliç üretim kapasitesinde büyük bir artış sağlanmıştır. İlde yumurta tavuğu yetiştiriciliği azalarak yerini et tavuğu yetiştiriciliğine bırakmıştır. Erzincan Tavuk Kombinasının kurulmasıyla ilerleyen yıllarda etlik piliç üretiminin daha da artacağı tahmin edilmektedir. Et ve Süt Kurumu, Erzincan Tavuk Kombinası; Erzincan ve çevre illerde 40 büyük yetiştirici çiftlik ve toplam 1.000.000 kümes kapasitesi bulunan hinterlandında faaliyetlerini sürdürmektedir.

Tablo 10. Erzincan İli Kesilen Tavuk Sayısı ve Üretilen Tavuk Eti Miktarı

Yıllar	Kesilen Tavuk Sayısı (adet)	Üretilen Tavuk Eti Miktarı (kg)
2017	5.234.050	9.103.553
2018	4.450.644	8.018.005
2019	5.370.350	9.736.469
2020	4.064.047	7.419.451
2021 (iki aylık üretim)	1.689.567	3.119.618

Kaynak: Et-Süt Kurumu, Erzincan Tavuk Kombinası, 2021

Tablo 10'da Erzincan Tavuk Kombinasının açıldığı yıldan itibaren Erzincan ilinde kesilen tavuk sayısı ve üretilen tavuk eti miktarına ilişkin veriler verilmiştir. Söz konusu verilere bakıldığında, 2020 yılında kesilen tavuk sayısının 4.064.047 adet, üretilen tavuk eti miktarının ise 7.419.451 kg olduğu görülmektedir. 2020 yılında et tavuğu sayısındaki düşüşe paralel olarak kesilen hayvan sayısı ve üretilen tavuk eti miktarında da düşüş gerçekleşmiştir.

2. TAVUK ETİ VE İLERİ İŞLENMİŞ TAVUK ÜRÜNLERİ TİCARETİ

Tüm dünyada olduğu gibi ülkemizde de kanatlı etlerine ve bunlardan üretilen ürünlere olan talep giderek artmaktadır. Kanatlı etlerine talebi artıran faktörler arasında cazip fiyat, sağlıklı olma, kolay ulaşılabilirlik ve kısa sürede hazırlanabilirlik başta gelmektedir. Özellikle ileri işlenmiş kanatlı eti ürünleri katma değeri yüksek ürünler olup; kâr oranlarının yüksek olması nedeniyle üreticiler, ürün çeşitliliğinin fazla olması nedeniyle de tüketiciler tarafından tercih edilmektedir. İleri işlenmiş ürünler içerisinde de kaplamalı ürünlere ilgi gün geçtikçe artmaktadır. Özellikle altın sarısı kaplama rengi, gevrekliği ve lezzetli yapısı ile her daim sıcak olarak kısa sürede servis edilebilen kaplamalı tavuk ürünleri, her yaştan tüketici için caziptir.

Tüketicilerin, yoğun çalışma temposu içinde yemek hazırlamaya yeterince vakit bulamamaları veya çok fazla vakit ayırmak istememeleri onları pratik ve kolay hazırlayabilecekleri ürünlere yöneltmiştir. Artmakta olan nüfusla birlikte artan çalışan kadın sayısı, kışla, hastane, otel, fast-food şirketleri, üniversite vb. toplu tüketim potansiyeline sahip müşterilerin dondurulmuş gıdaya yönelmeleri, dondurulmuş gıdanın sağlığa zararlı olduğuna dair ön yargıların kırılmasına yönelik tanıtım faaliyetleri, Türkiye'nin genç ve dinamik bir toplum oluşu, değişen beslenme alışkanlıkları, üretilen nitelikli ürünler, hazır gıdaların yaygınlaşması, kişi başına düşen milli gelirdeki artış dondurulmuş kaplamalı tavuk ürünlerine olan talebi artırmaktadır.

Kanatlı eti, dünyada, domuz etinden sonra en fazla tüketilen et türüdür. Özellikle Avrupa ve ABD'de market raflarında bütün piliçten daha ziyade ileri işlenmiş tavuk ürünlerinin yer alması dikkat çekmektedir. Mevcut büyüme hızı dikkate alındığında Türkiye'de de 10-15 yıl içerisinde ileri işlenmiş kanatlı ürünleri pazarının, %40-50 oranında bir paya ulaşabileceği tahmin edilmektedir. Tüketim alışkanlıklarındaki değişimle birlikte özellikle son 2-3 yılda işlenmiş ürünlere olan talep hızla artmaktadır. Kadınların çalışma hayatında daha fazla yer almasına bağlı olarak evde yemek hazırlama zamanının azalması ve pratik ürünlere olan ihtiyaç; tüketicilerin bütün veya parçalanmış piliç tüketiminden ziyade soslanmış, porsiyonu küçültülmüş, pişirilmiş kaplamalı tavuk ürünlerine olan talebini artırmıştır. Dünyada kaplamalı tavuk ürünleri tüketiminin yapısı incelendiğinde en fazla tüketen ülkelerin, Almanya, Avusturya başta olmak üzere AB ülkeleri, Japonya, ABD, Çin ve Kore olduğu dikkati çekmektedir. Bunun en büyük nedeni söz konusu ülkelerde fast-foodun modern kültürün önemli bir sembolü hâline gelmesidir. Tüketilen yiyeceklerin çoğunluğunu hamburger çeşitleri, patates kızartması, kızarmış kaplamalı tavuk ürünleri, pizza, soğuk sandviç vb. oluşturmaktadır.

2.1 Yıllık İthalat Artışı Verilerine Göre Dünyada Büyüyen Pazarlar

2.1.1 Tavuk Eti İthalatçısı Ülkeler

Dünya ticaretine konu olan tavuk eti; parçalanmamış, taze veya soğutulmuş (GTİP: 020711); parçalanmamış, dondurulmuş (GTİP: 020712); parçalanmış, taze veya soğutulmuş (GTİP: 200713); parçalanmış, dondurulmuş (GTİP: 200714) olarak, arz-talep ilişkisine göre 4 farklı şekilde piyasaya sunulmaktadır. 2020 yılında dünya dış ticaretine konu tavuk etinin ticaret hacmi, parasal değer olarak 21.4545.058 milyar dolardır (020711, 020712, 020713 ve 020714 nolu GTİP kodları kapsamında, 2020 yılı içerisinde gerçekleştirilen tavuk eti ithalatı değerlerinin toplamı alınarak hesaplanmıştır.).

2016-2020 yılları arası dünya tavuk eti ithalat verileri incelendiğinde, 2020 yılı içerisinde gerçekleştirilen tavuk eti ithalatının 2019 yılına kıyasla düştüğü görülmektedir. 2020 yılında gerçekleşen düşüşün temel sebebi olarak Çin'in Wuhan şehrinde başlayarak kısa sürede tüm dünyaya yayılan ve küresel bir salgın hâline gelerek dış ticareti önemli derecede etkileyen COVID-19 pandemisi gösterilebilir. Aşağıda verilen tablolarda görüldüğü üzere, 2016 yılında gerçekleştirilen tavuk eti ithalatının parasal değeri 19.419.813 milyar dolar iken, 2020 yılında gerçekleştirilen tavuk eti ithalatının parasal değerinin 21.4545.058 milyar dolar olduğu görülmektedir. Bu verilere dayanarak, son 5 yıl içerisinde tavuk eti ticaretinin yükselişe geçtiği söylenebilir.

2020 yılı tavuk eti ithalat verileri incelendiğinde, dünya genelinde dolar bazında en fazla ithalat gerçekleştiren ülke olarak, Çin-Hong Kong (020711 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.); Suudi Arabistan (020712 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.); Fransa (020713 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.); Çin (020714 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.) birinci sırada yer almaktadır.

Tablo 11. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmamış, Taze veya Soğutulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020711 (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	870.467	991.516	994.424	979.726	896.203
Çin (Hong Kong)	147.163	167.661	159.867	172.317	186.105
Almanya	116.220	130.652	154.020	159.742	166.872
Birleşik Krallık	122.072	108.307	102.481	106.189	77.652
Rusya	65.244	79.778	96.656	88.936	59.452
Belçika	36.638	39.211	40.482	39.585	36.717
Çin (Makao)	10.312	-	22.839	30.191	31.308
Fransa	32.372	32.525	49.729	34.432	31.052
Çek Cumhuriyeti	27.485	32.044	35.244	30.620	30.886
Bahreyn	16.900	19.302	21.763	22.881	30.195
Birleşik Arap Emirlikleri	37.973	27.948	30.920	34.330	22.319

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 12. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmamış, Taze veya Soğutulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri - GTİP: 020711 (2020)

	Değer (×1.000 \$)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	896.203	401.242	2.234	0	-1
Çin (Hong Kong)	186.105	67.546	2.755	5	4
Almanya	166.872	58.710	2.842	10	7
Birleşik Krallık	77.652	40.331	1.925	-9	-7
Rusya	59.452	48.224	1.233	-1	1
Belçika	36.717	15.036	2.442	0	3
Çin (Makao)	31.308	10.603	2.953	32	26
Fransa	31.052	13.853	2.242	0	-1
Çek Cumhuriyeti	30.886	20.224	1.527	2	0
Bahreyn	30.195	9.050	3.336	16	15
Birleşik Arap Emirlikleri	22.319	4.431	5.037	16	14

Kaynak: Trade Map, 2021

020711 nolu GTİP kodu baz alınarak, 2020 yılı tavuk eti ithalat verileri ile 2016 yılı tavuk eti ithalat verileri karşılaştırıldığında, ithalat değerinde %32'lik artışla Çin (Makao) büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer alan Makao'yu, %16'lık ithalat değer artışı ile Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri takip etmektedir.

Çin'in idari yapısı 'Tek Ülke İki Sistem' olarak nitelendirilmektedir. Çin ana kara ile birlikte Hong Kong ve Makao, Çin Halk Cumhuriyeti'nin bir parçasıdır. Ancak Hong Kong ve Makao Özel İdari Bölge olarak tanımlanmakta ve ana karadan farklı olarak bu bölgelerde serbest ticaret rejimi uygulanmaktadır. 2016 yılına göre ithalat değerini %32 oranında artıran Makao'nun tavuk eti ithalat verileri incelendiğinde; 2020 yılında ithal ettiği yaklaşık 10 bin ton tavuk etinin tamamını Çin Halk Cumhuriyeti'nden tedarik ettiği, dolayısıyla Makao'nun ithalat değerindeki bu artışın dikkate alınmaması gerektiği değerlendirilebilir. Ayrıca, taze veya soğutulmuş tavuk eti ticaretinde, taşıma ve depolama sürecinde çabuk bozulma durumu ele alındığında, ithalat gerçekleştirilecek olan ülkenin uzaklığı ve arz-talep ilişkisi önemli olup, bu kapsamda Makao'nun Türkiye için önemli bir hedef pazar niteliği taşımadığı söylenebilir.

Bahreyn ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin 2020 yılında gerçekleştirdiği taze veya soğutulmuş, parçalanmamış formda tavuk eti ticaret göstergeleri incelendiğinde ise, Bahreyn'in ve Birleşik Arap Emirlikleri'nin de tavuk eti ihtiyaçlarının neredeyse tamamını sınır komşuları olan Suudi Arabistan'dan tedarik ettiği görülmektedir.

Tablo 13. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmamış, Dondurulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020712 (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	3.373.091	3.026.580	3.108.794	3.037.427	2.657.598
Suudi Arabistan	1.009.341	717.031	797.829	710.287	657.999
Birleşik Arap Emirlikleri	308.714	271.646	316.219	328.245	245.279
Irak	314.966	383.074	325.206	299.379	209.371
Yemen	106.799	106.967	118.156	186.521	141.136
Kuveyt	156.396	148.864	166.821	168.937	133.701
Güney Afrika Cumhuriyeti	70.340	120.033	89.156	107.474	104.719
Katar	-	105.656	102.323	104.555	103.878
Umman	116.077	105.103	112.054	110.017	81.819
Mısır	149.668	123.510	72.644	117.734	66.690
Libya	59.626	-	92.353	56.202	63.642

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 14. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmamış, Dondurulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri - GTİP: 020712 (2020)

	Değer (×1.000 \$)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	2.657.598	2.122.957	1.258	-4	-11
Suudi Arabistan	657.999	406.708	1.618	-8	-10
Birleşik Arap Emirlikleri	245.279	188.911	1.298	-1	2
Irak	209.371	191.475	1.093	-7	-3
Yemen	141.136	116.094	1.216	11	15
Kuveyt	133.701	99.811	1.340	1	3
Güney Afrika Cumhuriyeti	104.719	228.152	459	7	0
Katar	103.878	66.113	1.571	0	0
Umman	81.819	61.605	1.328	-5	-1
Mısır	66.690	43.109	1.547	-15	-21
Libya	63.642	53.725	1.185	3	8

Kaynak: Trade Map, 2021

020712 nolu GTİP kodu baz alınarak 2020 yılı tavuk eti ithalat verilerinin 2016 yılı ithalat verileri ile karşılaştırıldığında, ithalat değerinde %15'lik artışla Yemen büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer alan Yemen'i, %7'lik ithalat değer artışı ile Güney Afrika Cumhuriyeti takip etmektedir. 2016-2020 yılları arasında Mısır, Suudi Arabistan, Irak gibi ülkelerin tavuk eti ithalat değerinde ise önemli oranda düşüşler gözlemlenmektedir.

Tablo 15. Yemen İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

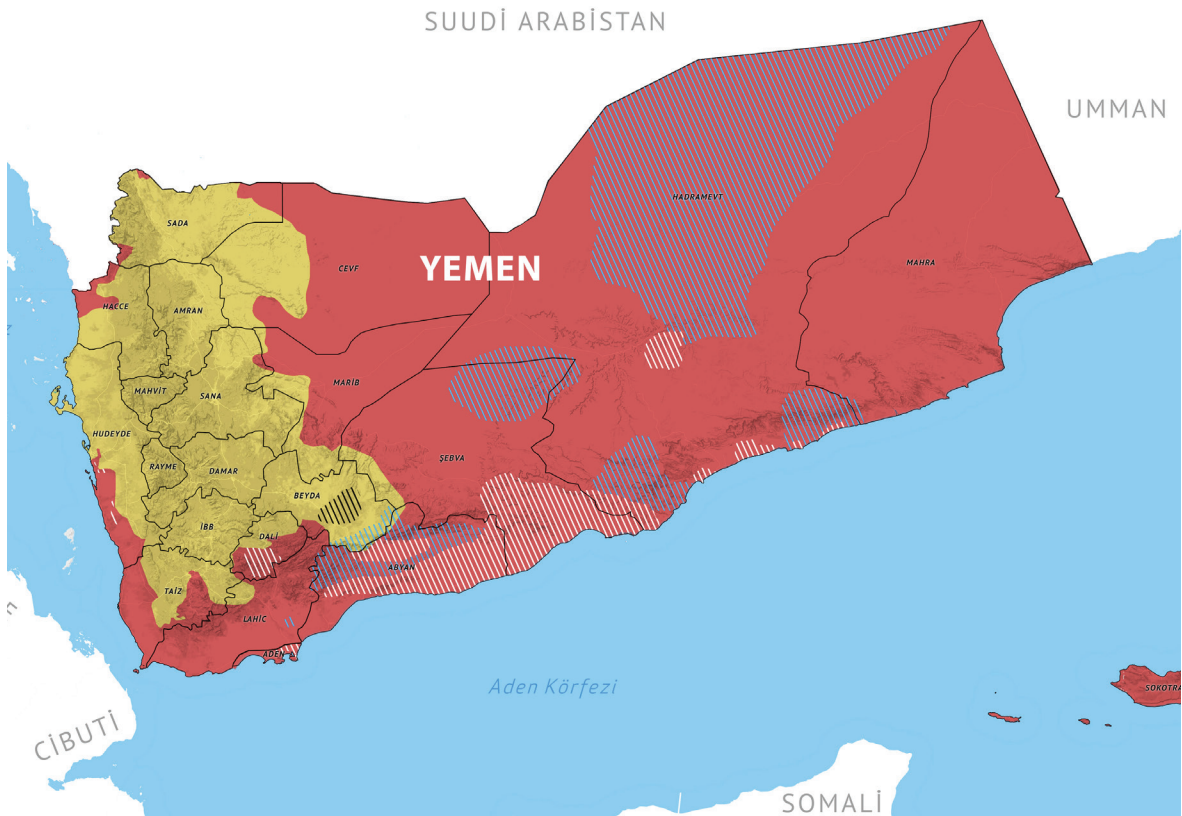
İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	141.137	100	116.094	1.216	11	15
Brezilya	132.821	94,1	110.567	1.201	15	18
Fransa	4.947	3,5	3.152	1.569	-14	-17
Ukrayna	1.623	1,1	1.137	1.427	132	14
Suudi Arabistan	965	0,7	618	1.561	-3	-31
Türkiye	656	0,5	548	1.197	-	58
Ürdün	95	0,1	45	2.111	-	-
Uruguay	29	0	27	1.074	-76	-61

Kaynak: Trade Map, 2021 (020712 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2020 yılı Yemen ticaret göstergeleri incelendiğinde, Yemen'in parçalanmamış; dondurulmuş formda tavuk eti ithalatı toplam 141.137 milyon dolardır. Bu pazarda lider konumda olan ülke, Brezilya'dır. Brezilya'yı sırasıyla; Fransa ve Ukrayna takip etmektedir. Yemen'e yaklaşık 110 bin ton tavuk eti ihracatı gerçekleştiren Brezilya'nın; toplam ihracat değeri 132.821 milyon dolar, bu pazardaki payı ise %94,1 oranındadır. Yaklaşık 3 bin ton tavuk eti ihracatı ile ikinci sırada yer alan Fransa'nın ise, ihracat değeri 4.947 milyon dolar olup bu pazardaki payı yaklaşık olarak %3,5'tir. Geriye kalan ithalat; Ukrayna, Suudi Arabistan, Türkiye, Ürdün ve Uruguay tarafından gerçekleştirilmiştir.

Yemen'e dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 1.216 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Tablo 15'te görüldüğü üzere Brezilya'nın bu pazara ihraç ettiği tavuk etinin ortalama birim fiyatı 1.201 \$/tondur. Fransa ise, 1.569 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirmiştir.

2020 yılında Türkiye'nin Yemen'e yapmış olduğu tavuk eti ihracatı 656 bin dolardır. Türkiye, Yemen'in tavuk eti ithalatının %0,5'ini tek başına karşılamıştır. 2016-2020 yılları arasında Yemen'in Türkiye'den ithal ettiği tavuk eti miktarı, yıllık %58 oranında artmıştır. Bu değere bakıldığında Türkiye ve Yemen arasındaki tavuk eti ticaretinin yükselişe geçtiği görülmektedir. Aynı yıllar arasında Yemen'in tavuk eti tedarikçileri arasında bulunan ve Türkiye'ye oranla bu pazardaki payı daha yüksek olan Fransa ve Suudi Arabistan'ın ihracat miktarının ve parasal değerinin ise düştüğü görülmektedir. Bu durum Türkiye için avantaj olmasına rağmen Türkiye'nin bu pazarda Brezilya gibi çok güçlü bir rakibi mevcuttur. Türkiye, 1.197 \$/ton birim fiyat ile Yemen pazarında ortalama birim fiyatın altında tavuk eti ihracatı gerçekleştirmiştir. Aynı pazarda, Türkiye'nin en güçlü rakibi olan Brezilya 1.201 \$/ton birim fiyatla, Fransa 1.569 \$/ton birim fiyatla, Ukrayna 1.427 \$/ton birim fiyatla, Suudi Arabistan ise 1.561 \$/ton birim fiyatla Türkiye'den daha yüksek birim fiyatlarla ihracat gerçekleştirmişlerdir.

İnşaat demiri, pirinç, otomobil, petrol yağları, şeker, kumaş, ayakkabı, ilaç, un, süt ürünleri, unlu mamuller, giyim eşyası ve mısırın yanı sıra tavuk eti, Yemen'in en çok ithal ettiği ürünler arasında yer almaktadır. Ayrıca, Yemen en çok Çin, Suudi Arabistan, Avustralya, Malezya, Avusturya, Güney Kore ve Almanya'ya ihracat yaparken en çok Çin, Türkiye, Suudi Arabistan, Hindistan, Brezilya, Japonya, ABD ve Rusya'dan ithalat yapmaktadır. Pazar büyüklüğü, coğrafi yakınlık, satın alma gücü, diğer tedarikçi ülkelere göre daha düşük birim fiyatla ihracat ve Yemen ile Türkiye arasındaki dış ticaretin Türkiye'nin lehine olması gibi önemli avantajlar göz önünde bulundurulduğunda Yemen'in tavuk eti ihracatımız için önemli bir hedef pazar niteliği taşıdığı söylenebilir.

Tablo 16. Güney Afrika Cumhuriyeti İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (x1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	104.719	100	228.152	459	7	0
Brezilya	79.323	75,7	189.990	418	8	0
İspanya	10.456	10	9.771	1.070	18	9
Arjantin	7.012	6,7	17.471	401	20	15
İrlanda	3.334	3,2	3.597	927	81	73
Polonya	1.855	1,8	1.716	1.081	316	88
Tayland	1.501	1,4	3.367	446	60	27
Danimarka	645	0,6	1.140	566	32	31
Hollanda	162	0,2	158	1.025	-54	-71
ABD	158	0,2	459	344	33	35
Uruguay	129	0,1	293	440	-	-

Kaynak: Trade Map, 2021 (020712 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2016 yılına göre ithalat değerini %7 oranında azaltan Güney Afrika Cumhuriyeti, 2020 yılında 228.152 ton parçalanmamış, dondurulmuş tavuk eti ithalatı gerçekleştirmiştir. 2020 yılı Güney Afrika Cumhuriyeti ticaret göstergeleri incelendiğinde, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin tavuk eti ithalatı toplam 104.719 milyon dolardır. Yemen pazarında olduğu gibi bu pazarda da lider konumda olan ülke, Brezilya'dır. Brezilya'yı sırasıyla; İspanya ve Arjantin takip etmektedir. Güney Afrika Cumhuriyeti'ne yaklaşık 190 bin ton tavuk eti ihracatı gerçekleştiren Brezilya'nın; toplam ihracat değeri 79.323 milyon dolar, bu pazardaki payı ise %75,7 oranındadır. Yaklaşık 10 bin ton tavuk eti ihracatı ile ikinci sırada yer alan İspanya'nın ihracat değeri 10.456 milyon dolar olup, bu pazardaki payı %10; Arjantin'in ise ihracat değeri 7.012 milyon dolar, bu pazardaki payı %6,7'dir. Geriye kalan ithalat; İrlanda, Polonya, Tayland, Danimarka, Hollanda, ABD ve Uruguay tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye ise 104.719 milyon dolarlık tavuk eti ithalatı gerçekleştiren Güney Afrika Cumhuriyeti pazarında yer alamamıştır.

Güney Afrika Cumhuriyeti dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 459 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Tablo 16'ya göre bu pazarda lider konumda olan Brezilya'nın 418 \$/ton birim fiyatla, İspanya'nın ise 1.070 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirdiği görülmektedir. Aynı tabloya göre, 2016-2020 yılları arasında Güney Afrika Cumhuriyeti'nin Brezilya'dan ithal ettiği tavuk eti miktarı sabitken, ithal edilen tavuk etinin parasal değeri yıllık %8 oranında artmıştır. Aynı yıllar arasında İspanya'nın tavuk eti ithalat değeri %18, tavuk eti ithalat miktarı ise %9 oranında artmıştır.

2020 yılı Güney Afrika Cumhuriyeti ticaret göstergeleri incelendiğinde, Güney Afrika Cumhuriyeti'nin tavuk eti ihtiyacının tamamını tavuk eti üretiminde lider konumda olan ülkelerden tedarik ettiği gözlemlenmektedir. Dünyada tavuk eti üretiminde ve ihracatında lider ülkeler, ABD, Tayland, Brezilya, Arjantin gibi ülkelerdir. Güney Afrika Cumhuriyeti pazarına giriş; Asya ve Avrupa Birliği ülkelerinin pazara girişteki rekabet avantajı ve piyasadaki yerleşik ilişkiler nedeniyle zorluklar içermektedir. Ancak G20 üyesi olan ve benzer kalkınma hedefleri bulunan Türkiye ve Güney Afrika Cumhuriyeti arasındaki ikili ticari ve ekonomik ilişkilerin daha fazla geliştirilebileceği değerlendirildiğinde, Güney Afrika Cumhuriyeti tavuk eti ihracatımız için önemli bir hedef pazar niteliği taşımaktadır.

Tablo 17. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmış, Taze veya Soğutulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020713 (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	4.179.706	4.447.275	5.084.492	4.990.217	4.612.474
Fransa	524.835	579.005	652.062	670.261	652.556
Almanya	548.711	635.403	776.639	717.923	648.198
Birleşik Krallık	701.991	660.946	748.622	680.128	595.854
Hollanda	435.088	498.694	565.998	529.428	513.388
Meksika	399.601	386.447	380.352	473.207	450.176
Belçika	163.672	198.949	241.076	270.758	255.913
Kanada	294.316	230.095	207.621	184.743	189.363
Slovakya	29.747	54.541	113.607	145.434	137.026
İrlanda	181.414	167.305	186.545	158.690	125.158
Çek Cumhuriyeti	83.003	98.102	119.917	104.441	96.127

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 18. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmış, Taze veya Soğutulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri - GTİP: 020713 (2020)

	Değer (×1.000 \$)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	4.612.474	-	-	3	2
Fransa	652.556	229.601	2.842	6	3
Almanya	648.198	304.095	2.132	5	1
Birleşik Krallık	595.854	193.911	3.073	-3	-2
Hollanda	513.388	318.960	1.610	4	5
Meksika	450.176	597.682	753	5	3
Belçika	255.913	-	-	13	-
Kanada	189.363	117.308	1.614	-10	-1
Slovakya	137.026	64.364	2.129	50	44
İrlanda	125.158	33.527	3.733	-8	-9
Çek Cumhuriyeti	96.127	44.958	2.138	4	4

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 18’de dünya tavuk eti ithalat verileri incelendiğinde, tavuk etini taze veya soğutulmuş; parçalanmış formda ithal eden ülkelerin neredeyse tamamının Avrupa Birliği üyesi olduğu görülmektedir. Bu verilere dayanarak, AB üyesi ülkelerin büyük çoğunluğunun tavuk etini taze veya soğutulmuş; parçalanmış formda tükettiğini söylemek mümkündür.

020713 nolu GTİP kodu baz alınarak 2020 yılı tavuk eti ithalat verileri ile 2016 yılı tavuk eti ithalat verileri karşılaştırıldığında ise, ithalat değerinde %50’lik artışla Slovakya büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer alan Slovakya’yı, Belçika, Fransa, Almanya, Çek Cumhuriyeti gibi çeşitli Avrupa Birliği üyesi ülkeler takip etmektedir.

Tablo 19. Slovakya İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	137.026	100	64.364	2.129	50	44
Polonya	60.266	44	31.245	1.929	46	34
AB Ülkeleri	40.656	29,7	12.685	3.160	84	87
Ukrayna	26.496	19,3	16.052	1.651	181	192
Çek Cumhuriyeti	4.066	3	1.865	2.180	-10	-10
Romanya	3.443	2,5	1.452	2.371	27	37
Macaristan	851	0,6	430	1.979	-20	-11
Brezilya	320	0,2	129	2.481	23	29
Fransa	284	0,2	107	2.654	295	-
Avusturya	229	0,2	35	6.543	-12	-9
Slovenya	165	0,1	80	2.063	-6	-6

Kaynak: Trade Map, 2021, (020713 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2016 yılına göre ithalat değerini %50 oranında artıran Slovakya'nın taze veya soğutulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ithalat verileri incelendiğinde; 2020 yılında ithal ettiği yaklaşık 64 bin ton tavuk etinin neredeyse yarısını komşusu Polonya'dan tedarik ettiği görülmektedir. Slovakya'ya yaklaşık olarak 31 bin ton tavuk eti ihracatı gerçekleştiren Polonya'nın toplam ihracatı dolar bazında 60.266 milyon dolar olup, bu pazardaki payı ise %44 oranındadır. Geriye kalan %56'lık ithalat da Ukrayna, Çek Cumhuriyeti, Romanya, Macaristan gibi yine komşu olduğu AB üyesi ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Slovakya'ya dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 2.129 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Slovakya pazarında lider konumda olan Polonya'nın, ihracatını ortalama 1.929 \$/ton birim fiyat olarak gerçekleştirdiği görülmektedir.

Slovakya pazarı incelendiğinde, Slovakya'nın taze veya soğutulmuş, parçalanmış tavuk eti ihtiyacının neredeyse tamamını AB üyesi ülkelere temin ettiği ve diğer Avrupa pazarlarında olduğu gibi dondurulmuş tavuk etinden ziyade taze veya soğutulmuş tavuk etin tercih ettiği açıkça görülmektedir. Türkiye'de tavukçuluk sektöründe faaliyet gösteren entegre işletmeler, teknoloji yönünden ileri ülkeler seviyesinde çok modern işletmelere sahip olmasına rağmen AB üyesi ülkeler, AB normlarına uygunluk konusunda ithalatta belirli standartlar aramaktadırlar. AB üyesi ülkelerin gümrük vergisi ödememesi, coğrafi konum, taze veya soğutulmuş formda tavuk eti ticaretinde taşıma ve depolama sürecinde çabuk bozulma, AB kalite standartlarının yüksek oluşu gibi sebeplerden ötürü Türkiye'nin Slovakya pazarında ve AB pazarlarında büyümesinin oldukça güçlü birer değerlendirilmektedir.

Tablo 20. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmış, Dondurulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020714 (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	10.996.549	12.121.691	12.744.063	13.335.459	13.287.783
Çin	1.228.218	1.026.279	1.133.551	1.967.445	3.429.253
Japonya	1.096.708	1.320.534	1.161.550	1.213.306	1.069.723
Çin (Hong Kong)	1.085.825	1.141.970	1.068.092	918.206	626.749
Suudi Arabistan	401.875	475.200	409.724	580.864	452.802
Birleşik Krallık	465.262	465.800	588.476	519.015	418.259
Filipinler	214.413	228.396	267.105	311.457	297.201
Birleşik Arap Emirlikleri	356.888	418.915	396.792	448.681	289.358
Almanya	311.449	330.447	398.169	343.669	281.705
Fransa	342.844	339.353	373.161	337.923	278.999
Hollanda	242.171	275.867	366.155	314.063	272.945

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 21. Dünyada En Fazla Tavuk Eti (Parçalanmış, Dondurulmuş) İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri - GTİP: 020714 (2020)

	Değer (×1.000 \$)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	13.287.783	8.870.089	1.498	5	-10
Çin	3.429.253	1.514.079	2.265	31	28
Japonya	1.069.723	520.360	2.056	-1	-1
Çin (Hong Kong)	626.749	373.423	1.678	-12	-14
Suudi Arabistan	452.802	209.074	2.166	4	-1
Birleşik Krallık	418.259	123.706	3.381	-1	-2
Filipinler	297.201	324.291	916	10	9
Birleşik Arap Emirlikleri	289.358	216.915	1.334	-2	2
Almanya	281.705	129.040	2.183	-2	1
Fransa	278.999	135.693	2.056	-4	-3
Hollanda	272.945	196.423	1.390	4	6

Kaynak: Trade Map, 2021

020714 nolu GTİP kodu baz alınarak 2020 yılı tavuk eti ithalat verileri ile 2016 yılı tavuk eti ithalat verileri karşılaştırıldığında, ithalat değerinde %31'lik artışla Çin büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer alan Çin'i, %10'luk ithalat değer artışı ile Filipinler takip etmektedir. Çin Halk Cumhuriyeti'ne bağlı Özel İdari Bölge olarak tanımlanan Hong Kong pazarında, Fransa ve Almanya pazarında ise düşüş söz konusudur.

Tablo 22. Çin İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	3.429.253	100	1.514.079	2.265	31	28
Brezilya	1.650.632	48,1	685.570	2.408	14	11
ABD	723.023	21,1	409.090	1.767	-	-
Tayland	367.379	10,7	117.260	3.133	-	-
Rusya	308.744	9	144.531	2.136	-	-
Arjantin	191.774	5,6	87.041	2.203	19	16
Beyaz Rusya	93.957	2,7	32.313	2.908	-	-
Şili	73.457	2,1	29.698	2.476	-	-
Fransa	12.675	0,4	5.556	2.281	-	-
Polonya	6.860	0,2	2.741	2.503	-3	-5
Türkiye	653	0	260	2.512	-	-
Sırbistan	9	0	19	474	-	-

Kaynak: Trade Map, 2021, (020714 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2020 yılı Çin ticaret göstergeleri incelendiğinde, Çin'in dondurulmuş, parçalanmış formda tavuk eti ithalatı toplam 3.429.253 milyon dolardır. İthal edilen toplam tavuk eti miktarı ise 1.514.079 tondur. Bu pazarda lider konumda olan ülkeler; Brezilya, ABD ve Tayland'dır. Çin'e 685.570 ton tavuk eti ihracatı gerçekleştiren Brezilya'nın toplam ihracatı 1.650.632 milyon dolar olup, bu pazardaki payı ise %48,1 oranındadır. 409.090 ton tavuk eti ihracatı ile ikinci sırada yer alan ABD'nin ihracatı 723.023 milyon dolar olup bu pazardaki payı %21,1'dir. Çin'e 117.260 tonluk tavuk eti ihracatı yapan Tayland ise 367.379 milyon dolarlık ihracatıyla %10,7 oranında pazar payına sahiptir. Geriye kalan ithalat; Rusya, Arjantin, Beyaz Rusya, Şili, Fransa, Polonya, Türkiye ve Sırbistan tarafından gerçekleştirilmiştir.

Çin'e dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 2.265 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Bu pazarda lider konumda olan Brezilya'nın ihracatını 2.408 \$/ton birim fiyatla; ABD'nin 1.767 \$/ton birim fiyatla; Tayland'ın ise 3.133 \$/ton birim fiyatla gerçekleştirdiği görülmektedir.

2020 yılı içerisinde Türkiye'nin Çin'e yapmış olduğu tavuk eti ihracatı 653 bin dolardır. Çin'e 2.512 \$/ton birim fiyatla tavuk eti ihracatı gerçekleştiren Türkiye'nin ihraç ettiği tavuk eti miktarı toplam 260 tondur. Türkiye'nin Çin pazarında Brezilya, Tayland, Arjantin gibi dünya tavuk eti üretiminde ve ihracatında ilk sıralarda yer alan, güçlü rakipleri mevcuttur. Ancak doğru stratejiler belirlendiğinde, Türkiye'nin bu pazarda ihracatını daha da artırması ve rakipleriyle rekabet etmesi mümkündür.

Çin'in son yıllardaki tüketici eğilimlerini etkileyen en önemli faktörlerden biri sayıları 200 milyonu bulan üst gelir grubundaki tüketicilerdir. 1,3 milyar nüfusa sahip Çin'de 400 milyon Çinlinin kişi başına düşen yıllık geliri satın alma gücü paritesine göre 8 bin Amerikan Dolarının üstündedir. Çin için Türkiye Balkanlar ve Avrupa'ya bir çıkış kapısı, Orta Doğu ve Orta Asya'da iyi bir ekonomik ortaktır. Satın alma gücü, tavuk etine olan talep, kalabalık bir nüfus ve Türkiye ile iyi ilişkiler göz önünde bulundurulduğunda, Çin, özellikle dondurulmuş tavuk eti ticaretinde, Türkiye için önemli bir hedef pazar niteliği taşımaktadır.

2.1.2 İleri İşlenmiş Tavuk Ürünü İthalatçısı Ülkeler

2020 yılında ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatında önde gelen ülkeler; Tayland, Çin, Almanya, Hollanda ve Polonya'dır. 2020 yılında, bu beş ülke toplam dünya ihracatının yaklaşık %66,3'ünü karşılamıştır. 2020 yılında dünya dış ticaretine konu ileri işlenmiş tavuk ürününün ticaret hacmi parasal değer olarak yaklaşık 7,3 milyar dolardır. İleri işlenmiş tavuk ürünü ithalatında ise Japonya, Birleşik Krallık, Hollanda, Almanya ve Fransa en büyük paya sahip ülkelerdir. Bu beş ülke dünya ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatının yaklaşık olarak %66'sını gerçekleştirmektedir.

Tablo 23. Dünyada En Fazla İleri İşlenmiş Tavuk Ürünü İthalatı Yapan Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	6.569.205	7.153.615	7.727.099	7.884.382	7.316.452
Japonya	1.933.350	2.248.096	2.419.251	2.420.340	2.229.177
Birleşik Krallık	1.192.845	1.252.768	1.356.045	1.406.403	1.371.818
Hollanda	504.120	505.454	519.398	533.462	491.462
Almanya	491.730	507.566	575.197	501.656	416.560
Fransa	201.051	235.317	289.072	297.937	317.321
ABD	213.655	222.581	249.967	260.210	281.994
İrlanda	132.940	164.727	179.316	212.916	194.754
Çin	197.967	239.415	201.505	193.104	184.158
Kore	76.229	101.832	125.979	157.060	141.794
Danimarka	96.260	107.299	134.321	142.970	140.375

Kaynak: Trade Map, 2021

2016-2020 yılları arası dünya ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalat verileri incelendiğinde; söz konusu dönemde -2020 yılı hariç- dünya ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatının giderek arttığı, 2019 yılında ise tepe noktaya ulaştığı görülmektedir. 2020 yılında gerçekleşen düşüşün temel sebebi olarak Çin'in Wuhan şehrinde başlayarak kısa sürede tüm dünyaya yayılan ve küresel bir salgın hâline gelerek dış ticareti önemli derecede etkileyen COVID-19 pandemisi gösterilebilir. Tablo 23'te görüldüğü üzere 2016 yılında yapılan ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatının parasal değeri 6.569.205 milyar dolar iken, 2019 yılında yapılan ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatının parasal değerinin 7.884.382 milyar dolar olduğu görülmektedir. 2020 yılında bu rakam 7.316.452 milyar dolar olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 24. Dünyada En Fazla İleri İşlenmiş Tavuk Ürünü İthalatı Yapan Ülkelerin İthalat Göstergeleri (2020)

	Değer (×1.000 \$)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	7.316.460	1.786.177	4.096	3	1
Japonya	2.229.177	469.734	4.746	4	3
Birleşik Krallık	1.371.818	344.655	3.980	4	1
Hollanda	491.462	120.834	4.067	0	-3
Almanya	416.560	110.741	3.762	-3	-8
Fransa	317.321	71.765	4.442	12	10
ABD	281.994	49.298	5.720	7	4
İrlanda	194.754	46.629	4.177	11	11
Çin	184.158	56.574	3.255	-4	-12
Kore Cumhuriyeti	141.794	31.223	4.541	18	14
Danimarka	140.375	31.979	4.390	11	6

Kaynak: Trade Map, 2021

2016 ve 2020 yılları arasında dünya ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı parasal olarak yıllık %3, miktar olarak yıllık %1 oranında artmıştır. 2020 yılı ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalat verileri incelendiğinde, dünya genelinde dolar bazında en fazla ithalat gerçekleştiren ülke olarak Japonya birinci sırada yer almaktadır. Japonya'dan sonra Birleşik Krallık, Hollanda, Almanya, Fransa, ABD, İrlanda, Çin, Kore Cumhuriyeti ve Danimarka dolar bazında en fazla ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı yapan ülkeler arasında yer almaktadır.

2020 yılı dünya ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalat verilerinin 2016 yılı ithalat verileri ile kıyaslaması yapıldığında, ithalat değerinde %18'lik artışla Kore, ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatını artıran ülkeler arasında ilk sırada yer almaktadır. İthalatını artıran ülkeler arasında ilk sırada yer alan Kore Cumhuriyeti'ni sırasıyla; %12'lik ithalat değer artışı ile Fransa, %11'lik ithalat değer artışı ile İrlanda ve Danimarka takip etmektedir. Almanya, Hollanda ve Çin'in ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatında ise bir miktar düşüş görülmektedir.

Tablo 25. Kore İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	141.794	100	31.223	4.541	18	14
Tayland	116.072	81,9	24.914	4.659	18	14
Çin	20.158	14,2	5.441	3.705	16	15
ABD	5.493	3,9	854	6.432	37	34

Kaynak: Trade Map, 2021

2016 yılına göre ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalat değerini %18 oranında artıran Kore Cumhuriyeti, 141.794 milyon dolar ile en fazla ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı gerçekleştiren dokuzuncu ülke olmuştur.

2020 yılında ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatında, dolar bazında dünya sıralamasında dokuzuncu sırada yer alan Kore pazarında Tayland'ın hâkimiyeti görülmektedir. 2020 yılında Kore Cumhuriyeti'ne 116.072 milyon dolarlık ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştiren Tayland, yaklaşık %82'lik pazar payıyla ve 4.659 \$/ton birim fiyatıyla Kore Cumhuriyeti pazarında lider ihracatçı konumunda bulunmaktadır. Tayland'ı, 3.705 \$/ton birim fiyatı ile toplam 20.158 milyon dolarlık ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştiren Çin, %14,2 oranında pazar payıyla takip etmektedir. Geriye kalan %3,9'luk ithalat; ABD tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu veriler değerlendirildiğinde, Kore Cumhuriyeti'nin ileri işlenmiş tavuk ürünü tedarikini, ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatında lider konumda bulunan ülkelerden sağladığı söylenebilir.

Asya-pasifik bölgesinde yer alan Kore Cumhuriyeti, özellikle son 30 yılda önemli reformlarla ekonomik büyüklüğünü hızla artırmış ve gerek Türkiye ile dış ticaret hacmini yükseltmiş olması itibarıyla önemli bir dış ticaret ortağımız olurken gerekse diğer ülkelerle dış ticaret hacmini arttırmış olması nedeni ile ihracatçılarımız için yüksek potansiyeli olan hedef pazar ülke konumuna gelmiştir. Ancak, ileri işlenmiş tavuk ürünü ticaretinde, Türkiye'nin Kore'nin ileri işlenmiş tavuk ürünü tedarikçileri arasında yer almadığı ve rakipleri dikkate alındığında Türkiye'nin Kore pazarında rekabet etmesinin oldukça güç olduğu değerlendirilmektedir.

Tablo 26. Fransa İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	317.321	100	71.765	4.422	12	10
Polonya	86.709	27,3	17.745	4.886	15	9
Belçika	76.384	24,1	21.493	3.554	22	22
Hollanda	58.505	18,4	10.003	5.849	10	8
Tayland	26.852	8,5	5.931	4.527	8	9
Macaristan	15.636	4,9	2.842	5.502	7	3
Danimarka	6.311	2	1.438	4.389	347	349
Brezilya	5.785	1,8	3.036	1.905	-2	8
Birleşik Krallık	5.341	1,7	1.164	4.588	-21	-21
İtalya	4.305	1,4	842	5.113	-7	-27

Kaynak: Trade Map, 2021

2020 yılı Fransa ticaret göstergeleri incelendiğinde, Fransa'nın ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı toplam 317.321 milyon dolardır. Bu pazarda lider konumda olan ülkeler; Polonya ve Belçika'dır. Fransa'ya yaklaşık olarak 18 bin ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştiren Polonya'nın toplam ihracatı dolar bazında 86.709 milyon dolar olup, bu pazardaki payı ise %27,3 oranındadır. Yaklaşık 21 bin ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı ile bu pazarda ikinci sırada yer alan Belçika'nın ihracatı ise dolar bazında 76.384 milyon dolar olup bu pazardaki payı %24,1'dir. Pazar payı %18,4 olan Hollanda'nın ihracat miktarı yaklaşık olarak 10 bin ton olup, ithalat değeri 58.505 milyon dolardır. Geriye kalan ithalat; Tayland, Macaristan, Danimarka, Brezilya, Birleşik Krallık ve İtalya gibi çeşitli ileri işlenmiş tavuk ürünü tedarikçisi ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye ise 11.000 dolar ihracat değeri ve 5.500 \$/ton birim fiyat ile Fransa'ya 2 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştirmiştir.

Fransa'ya dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 4.422 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Fransa pazarında lider konumda olan Polonya'nın, ihracatını ortalama 4.886 \$/ton birim fiyat olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. Aynı pazara, Belçika 3.554 \$/ton, Hollanda 5.849 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirmiştir. Hollanda, 5.849 \$/ton birim fiyatla Fransa'ya en yüksek birim fiyatla ileri işlenmiş tavuk ürünü tedarik eden ülke olmuştur.

Fransa'nın ticaret göstergeleri incelendiğinde, ileri işlenmiş tavuk ürünü ihtiyacının neredeyse tamamını AB üyesi ülkeler ve ileri işlenmiş tavuk ürünü üretim ve ihracatında lider konumda bulunan ülkelerden temin ettiği görülmektedir. AB üyesi ülkelerin gümrük vergisi ödememesi ve coğrafi konum olarak Fransa'ya daha yakın olması, Fransa'nın kalite standartlarının yüksek oluşu gibi sebeplerden ötürü Türkiye'nin bu pazarda büyümesinin oldukça güç olacağı söylenebilir.

Tablo 27. İrlanda İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	196.505	100	46.973	4.183	11	11
Birleşik Krallık	96.119	48,9	21.662	4.437	13	13
Tayland	35.028	17,8	9.047	3.872	10	9
Çin	14.446	7,4	3.657	3.950	34	33
Hollanda	14.422	7,3	3.333	4.327	19	18
Polonya	13.978	7,1	3.435	4.069	15	18
Brezilya	8.477	4,3	2.320	3.654	10	6
Almanya	7.797	4	2.107	3.701	13	19
Fransa	1.841	0,9	442	4.165	-2	-10
Avusturya	1.435	0,7	279	5.143	-	389
Belçika	917	0,5	195	4.703	-17	-13

Kaynak: Trade Map, 2021

2020 yılı İrlanda ticaret göstergeleri incelendiğinde, İrlanda'nın ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı toplam 196.505 milyar dolardır. Bu pazarda lider konumda olan ülkeler; Birleşik Krallık ve Tayland'dır. İrlanda'ya 21.662 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştiren Birleşik Krallık'ın toplam ihracatı dolar bazında 96.119 milyon dolar olup, bu pazardaki payı ise %48,9 oranındadır. 9.047 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı ile İrlanda pazarında ikinci sırada yer alan Tayland'ın ihracatı ise dolar bazında 35.028 milyon dolar olup bu pazardaki payı %17,8'dir. Pazar payı %7,4 olan Çin'in ihracat miktarı yaklaşık olarak 3.657 ton olup, ihracat değeri 14.446 milyon dolardır. Hollanda ise 14.422 milyon dolarlık 3.333 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı ile bu pazarda %7,3 oranında paya sahip olmuştur. Geriye kalan %18,6'lık ithalat; Polonya, Brezilya, Almanya, Fransa, Avusturya, Belçika ve çeşitli ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatçısı ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye ise bu pazarda da yer alamamıştır.

İrlanda'ya dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 4.183 \$/ton birim fiyat üzerinden gerçekleştirilmiştir. İrlanda pazarında lider konumda olan Birleşik Krallık'ın, ihracatını ortalama 4.437 \$/ton birim fiyatla ortalama birim fiyatın üzerinde bir rakamla gerçekleştirdiği görülmektedir. Aynı pazara; Tayland 3.872 \$/ton, Çin 3.950 \$/ton, Hollanda ise 3.950 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirmiştir. İrlanda'nın 2020 yılı ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatına ilişkin ticaret göstergeler incelendiğinde, İrlanda'nın ortalama 4.183 \$/ton birim fiyatla ithal ettiği yaklaşık 46.973 ton ileri işlenmiş tavuk ürününün yaklaşık 20 bin tonunu ortalama 6,297 \$/ton birim fiyatla transit olarak ihraç ettiği, geri kalanını ise iç piyasada kullandığı söylenebilir.

İrlanda'nın 2020 yılı ithalatında hava taşıtları, makinalar, mekanik cihazlar ve aletler, eczacılık ürünleri, organik kimyasallar, elektrikli makine ve cihazlar, mineral yakıtlar, yağlar, motorlu kara taşıtları, optik, fotoğraf, ölçü, tıbbi alet ve cihazlar ile plastikler ve mamulleri önem arz eden ürün gruplarıdır. İngiltere, İrlanda'nın ithalatından %28'lik pay ile en fazla pay alan ülkedir. İngiltere'yi, ABD, Fransa, Almanya, Hollanda, Çin ve İsviçre takip etmektedir. Türkiye 490 milyon dolarlık ihracat ile ülkenin ithalatından %0,5 oranında pay almış olup, rakipleriyle kıyaslandığında Türkiye'nin ileri işlenmiş tavuk ürünü ticaretinde bu pazara girmesinin oldukça güç olacağı değerlendirilmektedir.

Tablo 28. Danimarka İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	140.987	100	32.154	4.385	11	6
Almanya	73.701	52,3	15.226	4.840	19	18
Hollanda	33.479	23,7	7.053	4.747	-1	2
İsveç	8.716	6,2	1.988	4.384	18	-20
Polonya	7.554	5,4	2.316	3.262	12	16
Litvanya	7.301	5,2	3.176	2.299	16	17
Birleşik Krallık	2.852	2	653	4.368	11	-10
Tayland	2.092	1,5	507	4.126	0	-2
Belçika	1.192	0,8	290	4.110	-6	-14
Macaristan	1.131	0,8	211	5.360	49	41
Romanya	914	0,6	184	4.967	31	33

Kaynak: Trade Map, 2021

2020 yılı Danimarka ticaret göstergeleri incelendiğinde, Danimarka'nın ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı toplam 140.987 milyon dolardır. Bu pazarda lider konumda olan ülkeler, Almanya ve Hollanda'dır. Almanya ve Hollanda'yı sırasıyla; İsveç, Polonya ve Litvanya takip etmektedir. Danimarka'ya 15.226 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştiren Almanya'nın toplam ihracat değeri 73.701 milyon dolar, bu pazardaki payı ise %52,3 oranındadır. Yaklaşık 7 bin ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı ile Danimarka pazarında ikinci sırada yer alan Hollanda'nın ise, ihracat değeri 33.479 milyon dolar olup bu pazardaki payı yaklaşık olarak %23,7'dir. Geriye kalan ithalat; İsveç, Polonya, Litvanya ve Birleşik Krallık başta olmak üzere ileri işlenmiş tavuk ürünü tedarikçisi çeşitli ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye ise Kore ve İrlanda pazarında olduğu gibi bu pazarda da yer alamamıştır.

Danimarka'ya dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 4.385 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Tablo 28'de görüldüğü üzere Almanya'nın bu pazara ihraç ettiği ileri işlenmiş tavuk ürününün birim fiyatı 4.840 \$/ton olup, ortalama birim fiyattan

daha yüksektir. Hollanda ise, Almanya gibi 4.747 \$/ton birim fiyatla ortalama birim fiyattan daha yüksek bir rakamla ihracat gerçekleştirmiştir.

Danimarka'nın 2020 yılı ileri işlenmiş tavuk ürünü ticaret verileri incelendiğinde, Danimarka'nın 2020 yılı içerisinde yaklaşık 64 bin ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihraç ederken, 32 bin ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ise ithal ettiği gözlenmektedir. Bu veriler değerlendirildiğinde, ileri işlenmiş tavuk ürünü ticaretinde Danimarka'nın Türkiye için hedef pazar niteliği taşımasının zor olduğu söylenebilir.

2.2 Türkiye'nin Tavuk Etinde ve İleri İşlenmiş Tavuk Ürünlerinde Rekabet Gücünün Yüksek Olduğu Pazarlar

2.2.1 Türkiye'nin Tavuk Eti İhracatı

2020 yılında Türkiye dış ticaretine konu tavuk etinin ticaret hacmi, parasal değer olarak 525.952 milyon dolardır (020711, 020712, 020713 ve 020714 nolu GTİP kodları kapsamında, 2020 yılı içerisinde gerçekleştirilen tavuk eti ithalatı değerlerinin toplamı alınarak hesaplanmıştır.). 2016-2020 yılları arası Türkiye tavuk eti ihracat verileri incelendiğinde, 2020 yılı içerisinde gerçekleştirilen tavuk eti ihracatının 2019 yılı ile kıyaslandığında düştüğü görülmektedir. 2020 yılında gerçekleşen düşüşün temel sebebi olarak Çin'in Wuhan şehrinde başlayarak kısa sürede tüm dünyaya yayılan ve küresel bir salgın hâline gelerek dış ticareti önemli derecede etkileyen COVID-19 pandemisi gösterilebilir. Aşağıda verilen tablolarda görüldüğü üzere, 2016 yılında gerçekleştirilen tavuk eti ihracatının parasal değeri 350.631 milyon

dolar iken, 2020 yılında gerçekleştirilen tavuk eti ihracatının parasal değerinin 525.952 milyon dolar olduğu görülmektedir. Bu verilere dayanarak, Türkiye'nin son 5 yıl içerisinde gerçekleştirdiği tavuk eti ticaretinin yükselişe geçtiği söylenebilir.

2020 yılı Türkiye tavuk eti ihracat verileri incelendiğinde, dolar bazında Türkiye'den en fazla ithalat gerçekleştiren ülke olarak, Suriye (020711 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.); Irak (020712 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.); Çin (Hong Kong) (020713 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.); Irak (020714 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.) birinci sırada yer almaktadır.

Tablo 29. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmamış, Taze veya Soğutulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020711 (bin \$)

İhracat Yapılan Ülke	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	2.248	2.530	306	212	450
Suriye	185	281	4	1	398
Katar	0	217	224	102	25
Özbekistan	0	0	0	9	16
Irak	2.039	2.024	64	69	8
Birleşik Arap Emirlikleri	2	0	0	1	3
Bahreyn	1	0	0	0	0
Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti	0	0	15	0	0
Gürcistan	17	0	0	0	0
Kuveyt	3	6	0	0	0
Umman	0	0	0	31	0
Suudi Arabistan	2	2	0	0	0

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 30. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmamış, Taze veya Soğutulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin İhracat Göstergeleri - GTİP: 020711 (2020)

İhracat Yapılan Ülke	Değer (×1.000 \$)	Türkiye İhracatındaki Payı (%)	İhraç Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İhracat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İhracat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	450	100	365	1.233	-43	-44
Suriye	398	88,4	303	1.314	-34	-30
Katar	25	5,6	5	5.000	-	-59
Özbekistan	16	3,6	43	372	-	-
Irak	8	1,8	14	571	-77	-73
Birleşik Arap Emirlikleri	3	0,7	0	-	5	0

Kaynak: Trade Map, 2021

020711 nolu GTİP kodu baz alınarak 2020 yılı tavuk eti ihracat verileri ile 2016 yılı tavuk eti ihracat verileri karşılaştırıldığında, Türkiye'nin taze veya soğutulmuş; parçalanmamış formda tavuk eti ihracat değerinde %43, ihracat miktarında ise %44 oranında düşüş gerçekleştiği görülmektedir. 2020 yılında Türkiye'nin taze veya soğutulmuş; parçalanmamış formda tavuk eti ihracatı, dolar bazında 450 bin dolar olup ihraç ettiği tavuk eti miktarı ise 365 tondur. Türkiye'nin dolar bazında en fazla ihracat gerçekleştirdiği ülke olarak Suriye birinci sırada yer almaktadır. Suriye'den sonra Katar, Özbekistan, Irak ve Birleşik Arap Emirlikleri dolar bazında en fazla ihracatın gerçekleştirildiği ülkeler arasında yer almaktadır.

Taze veya soğutulmuş tavuk eti ticaretinde, ihracat yapılacak olan pazarın konumu önemli olup, Tablo 30 incelendiğinde taze veya soğutulmuş tavuk eti ihracatı gerçekleştirilen pazarların Türkiye'ye yakın konumda buldukları gözlemlenmektedir. Üretilen tavuk eti uzun süre depolanamamakta veya uzun süre depolanması durumunda maliyetler çok yükselmektedir. Bu nedenle taze veya soğutulmuş tavuk etinin üretildikten sonra belli bir süre içerisinde de pazarlanması gerekmektedir. Tüm bunlar göz önünde bulundurulduğunda, Türkiye'nin taze veya soğutulmuş tavuk eti ihracatında Türki Cumhuriyetler, Gürcistan, Bulgaristan ve Irak, Suriye, Katar gibi Türkiye'ye yakın coğrafyada bulunan Orta Doğu ülkelerinin hedef pazar niteliği taşıdığı söylenebilir.

Tablo 31. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmamış, Dondurulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020712 (bin \$)

İhracat Yapılan Ülke	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	219.017	306.114	322.361	318.995	278.015
Irak	170.617	235.645	223.231	233.944	185.955
Libya	13.517	11.798	38.536	15.539	21.338
Kongo	5.761	17.612	10.752	15.182	15.626
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	5.099	10.062	7.575	7.605	8.638
Umman	1.411	2.056	3.148	4.839	5.860
Gürcistan	4.247	4.801	6.255	7.149	5.710
Angola	3.346	5.655	9.092	9.714	5.286
Moritanya	0	0	881	2.737	3.820
Kuveyt	203	293	534	508	3.769
Birleşik Arap Emirlikleri	5.324	6.199	6.104	4.495	3.754

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 32. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmamış, Dondurulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin İhracat Göstergeleri - GTİP: 020712 (2020)

İhracat Yapılan Ülke	Değer (×1.000 \$)	Türkiye İhracatındaki Payı (%)	İhraç Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İhracat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İhracat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	278.015	100	260.611	1.067	5	9
Irak	185.955	66,9	173.156	1.074	2	6
Libya	21.338	7,7	186.626	1.146	13	25
Kongo	15.626	5.6	17.366	900	20	13
Demokratik Kongo Cumhuriyeti	8.638	3.1	10.074	857	8	4
Umman	5.860	2,1	4.435	1.321	45	49
Gürcistan	5.710	2,1	5.592	1.021	10	10
Angola	5.286	1,9	5.975	885	15	9
Moritanya	3.820	1,4	2.913	1.311	-	-
Kuveyt	3.769	1,4	3.311	1.138	89	91
Birleşik Arap Emirlikleri	3.754	1,3	2.797	1.342	-10	-9

Kaynak: Trade Map, 2021

020712 nolu GTİP kodu baz alınarak 2016-2020 yılları arası tavuk eti ihracat verileri incelendiğinde, Türkiye'de tavuk eti ihracatının 2018 yılında tepe noktaya ulaştığı, 2016 yılında ise düşüş eğilimi gösterdiği görülmektedir. Türkiye'nin dondurulmuş; parçalanmamış formda tavuk eti ihracatı gerçekleştirdiği ilk 10 ülke; Tablo 32'de görüldüğü üzere Irak, Libya, Kongo, Demokratik Kongo Cumhuriyeti, Umman, Gürcistan, Angola, Moritanya, Kuveyt ve Birleşik Arap Emirlikleri'dir. Söz konusu ülkelere yapılan toplam ihracat, Türkiye tavuk eti (dondurulmuş; parçalanmamış formda) ihracatının %93,5'ini karşılamaktadır.

Türkiye'nin 2020 yılı içerisinde gerçekleştirdiği dondurulmuş; parçalanmamış formda tavuk eti ihracatı, dolar bazında toplam 278 milyon dolar olup, ihraç ettiği toplam tavuk eti miktarı 260.611 tondur. İhraç ettiği tavuk etinin ortalama birim fiyatı ise 1.067 \$/tondur. 2020 yılı tavuk eti ihracat verileri 2016 yılı ihracat verileri ile karşılaştırıldığında, ihracat değerinde %89'luk artışla Kuveyt büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer alan Kuveyt'i %45'lik ihracat değer artışı ile Umman takip etmektedir. Türkiye'nin dondurulmuş; parçalanmamış formda tavuk eti ihraç ettiği ilk 10 ülkenin ithalat verileri incelendiğinde, Kuveyt haricindeki tüm pazarlarda Türkiye'nin hâkim olduğu görülmüştür. Bu sebeple, Türkiye'nin bu pazarlarda hâkimiyetini koruması, ihracat miktarını ve ihracat değerini daha da artırması önem arz etmektedir. Son 5 yıl içerisinde Türkiye'den ithal ettiği tavuk eti miktarını %91 oranında artıran Kuveyt pazarında ise, doğru stratejiler belirlenerek, ihraç edilen tavuk eti miktarını artırmak

mümkündür. Tablo 33'te Kuveyt'in 2020 yılı içerisinde gerçekleştirdiği dondurulmuş; parçalanmamış formda tavuk eti ithalatına ilişkin ticaret göstergeleri detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 33. Kuveyt İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	133.701	100	99.811	1.340	1	3
Brezilya	113.220	84,7	86.976	1.304	-2	1
Ukrayna	10.812	8,1	7.348	1.471	226	227
Suudi Arabistan	3.916	2,9	1.201	3.261	18	14
Türkiye	3.769	2,8	3.311	1.138	89	91
Fransa	1.862	1,4	1.068	1.743	-27	-30
Hollanda	84	0,1	60	1.400	-	-
Rusya	31	0	21	1.476	-	-
Mısır	7	0	6	1.167	-	-

Kaynak: Trade Map, 2021 (020712 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2016 yılına göre ithalat miktarını %3 oranında artıran Kuveyt, 2020 yılında 133 milyon dolar değerinde tavuk eti ithalatı gerçekleştirmiştir. Kuveyt'in dondurulmuş; parçalanmamış formda tavuk eti ithalatında, Brezilya lider konumdadır. Brezilya'dan sonra en büyük pazar payına sahip ülkeler, Ukrayna ve Suudi Arabistan'dır. Kuveyt'e 113.220 milyon dolar değerinde tavuk eti ihracatı gerçekleştiren lider konumdaki Brezilya'nın Kuveyt pazar payı, %84,7'dir. Aynı yıl Ukrayna, Kuveyt'e 10.812 milyon dolar değerinde tavuk eti ihracatı gerçekleştirerek %8,1 pazar payına sahip olmuştur. Geriye kalan ithalat ise Suudi Arabistan, Türkiye, Fransa, Hollanda, Rusya ve Mısır tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye, 99.811 ton tavuk eti ithalatı gerçekleştirilen Kuveyt'e 3.311 ton tavuk eti ihraç etmiştir.

Kuveyt'e dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 1.340 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Brezilya'nın tavuk eti ihracatını, 1.304 \$/ton birim fiyatla gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu pazarda; Ukrayna 1.471 \$/ton, Suudi Arabistan 3.261 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirmiştir. Türkiye ise 1.138 \$/ton birim fiyatla Kuveyt'e en düşük birim fiyatla ihracat gerçekleştiren ülke olmuştur.

2016-2020 yılları arasında, Kuveyt'in Türkiye'den ithal ettiği tavuk eti miktarı yıllık %91 ve parasal değeri yıllık %89 oranında artmıştır. Bu veriler değerlendirildiğinde, Türkiye ile Kuveyt arasında gerçekleşen tavuk eti ticaretinin yükselişe geçtiği söylenebilir. Türkiye'nin bu pazardaki en güçlü rakibi, dünya tavuk eti üretimi sıralamasında 3. sırada yer alan Brezilya'dır. Ancak, Kuveyt ile ortak kültürel ve tarihi bağlara dayanan ortak çok yönlü ilişkilerimize ve coğrafi konum olarak Brezilya'dan daha yakın konumda bulunmamıza dayanarak Türkiye'nin bu pazarda Brezilya ile rekabet etmesinin mümkün olduğu söylenebilir. Türkiye'nin bu pazarda ihracat

miktarının ve yapılan ihracatın parasal değerinin önemli ölçüde artması, pazar büyüklüğü, coğrafi yakınlık, satın alma gücü gibi önemli avantajlar göz önünde bulundurulduğunda; Türkiye için Kuveyt tavuk eti ticaretinde önemli bir hedef pazar niteliği taşımaktadır.

Tablo 34. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmış, Taze veya Soğutulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020713 (bin \$)

	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	3.632	1.837	2.514	4.151	3.723
Çin (Hong Kong)	0	0	73	1.215	1.476
Irak	3.110	460	734	707	731
Suriye	386	133	90	200	641
Suudi Arabistan	1	273	210	331	140
Umman	0	93	231	583	103
Kongo	0	0	0	0	91
Kuveyt	10	60	41	101	83
Birleşik Arap Emirlikleri	66	168	93	35	79
Arnavutluk	0	0	133	119	75
Katar	13	525	519	538	63

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 35. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmış, Taze veya Soğutulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin İhracat Göstergeleri - GTİP: 020713 (2020)

İhracat Yapılan Ülke	Değer (×1.000 \$)	Türkiye İhracatındaki Payı (%)	İhraç Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İhracat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İhracat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	3.723	100	4.051	919	9	27
Çin (Hong Kong)	1.476	39,6	1.742	847	-	-
Irak	731	19,6	478	1.529	-22	-16
Suriye	641	17,2	761	842	15	1
Suudi Arabistan	140	3,8	76	1.842	170	-13
Umman	103	2,8	52	1.981	-	15
Kongo	91	2,4	297	306	-	-
Kuveyt	83	2,2	40	2.075	61	91
Birleşik Arap Emirlikleri	79	2,1	53	1.491	-11	-12
Arnavutluk	75	2	39	1.923	-	-
Katar	63	1,7	46	1.370	37	43

Kaynak: Trade Map, 2021

020713 nolu GTİP kodu baz alınarak 2020 yılı tavuk eti ithalat verileri ile 2016 yılı tavuk eti ihracat verileri karşılaştırıldığında, Türkiye'nin taze veya soğutulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ihracat değerinde %9, ihracat miktarında ise %27 oranında artış gerçekleştiği görülmektedir. Türkiye'nin taze veya soğutulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ihracatı dolar bazında 3,7 milyon dolar olup, ihraç ettiği tavuk eti miktarı ise 4.051 tondur. 2020 yılı Türkiye taze veya soğutulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ihracat verileri incelendiğinde, Türkiye'nin dolar bazında en fazla ihracat gerçekleştirdiği ülke olarak Çin (Hong Kong) birinci sırada yer almaktadır. Çin (Hong Kong)'den sonra Irak, Suriye, Suudi Arabistan, Umman, Kongo, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Arnavut ve Katar dolar bazında en fazla ihracatın gerçekleştirildiği ülkeler arasında yer almaktadır.

Dünya ticaretinde olduğu gibi Türkiye ticaretinde de ihraç edilen taze veya soğutulmuş tavuk etinin miktarı, dondurulmuş tavuk eti ile kıyaslandığında oldukça düşüktür. Bu durumun temel sebebi, taze tavuk eti uzun süre depolanamadığından yalnızca gelen talepler doğrultusunda ihracat gerçekleştirilebilmesidir. Taze veya soğutulmuş tavuk eti ticaretinde hedef pazarın konumu önemli olup, Türkiye'ye yakın konumda bulunan Irak, Katar, Birleşik Arap Emirlikleri gibi Orta Doğu ülkeleri ve Türki Cumhuriyetler hedef pazar niteliği taşımaktadır.

Tablo 36. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmış, Dondurulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin Son 5 Yıllık Verileri - GTİP: 020714 (bin \$)

İhracat Yapılan Ülke	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	125.734	203.270	225.552	256.575	243.764
Irak	54.203	82.791	95.987	133.539	115.291
Çin (Hong Kong)	22.742	48.795	41.568	27.275	40.936
Libya	4.661	6.330	25.147	14.601	10.927
Suudi Arabistan	1.734	4.028	4.005	12.232	10.710
Gürcistan	1.630	3.551	4.592	4.756	6.744
Katar	1.289	4.888	5.721	5.688	6.545
Filipinler	0	16	828	1.461	6.181
Türkmenistan	187	692	1.587	2.407	5.388
Birleşik Arap Emirlikleri	2.780	6.465	5.920	8.005	3.931
Suriye	7.868	12.061	6.607	5.987	3.810

Kaynak: Trade Map, 2021

Tablo 37. Türkiye'nin Tavuk Eti (Parçalanmış, Dondurulmuş) İhracatı Yaptığı Ülkelerin İhracat Göstergeleri - GTİP: 020714 (2020)

İhracat Yapılan Ülke	Değer (x1.000 \$)	Türkiye İhracatındaki Payı (%)	İhraç Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İhracat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İhracat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	243.764	100	253.768	961	17	17
Irak	115.291	47,3	103.618	1.113	22	37
Çin (Hong Kong)	40.936	16,8	49.084	834	6	8
Libya	10.927	4,5	8.602	1.270	29	37
Suudi Arabistan	10.710	4,4	5.671	1.889	61	70
Gürcistan	6.744	2,8	8.131	829	37	40
Katar	6.545	2,7	2.753	2.377	41	42
Filipinler	6.181	2,5	13.188	469	-	566
Türkmenistan	5.388	2,2	10.304	523	122	105
Birleşik Arap Emirlikleri	3.931	1,6	5.797	678	9	0
Suriye	3.810	1,6	6.578	579	-19	-12

Kaynak: Trade Map, 2021

020714 nolu GTİP kodu baz alınarak 2016-2020 yılları arası tavuk eti ihracat verileri incelendiğinde, Türkiye'nin -2020 yılı hariç- tavuk eti ihracatının giderek arttığı gözlemlenmektedir. Dolar bazında 2016 yılında 125.734 milyon dolar olan tavuk eti ihracatı, 2019 yılında 256.575 milyon dolara, 2020 yılında ise 243.764 milyon dolara ulaşmıştır. 2020 yılında, ihracattaki düşüşün temel sebebi ise tüm dünyada dış ticareti önemli derecede etkileyen COVID-19 salgınıdır. Türkiye'nin dondurulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ihracatı gerçekleştirdiği ilk 10 ülke; Tablo 37'de görüldüğü üzere Irak, Çin (Hong Kong), Libya, Suudi Arabistan, Gürcistan, Katar, Filipinler, Türkmenistan, Birleşik Arap Emirlikleri ve Suriye'dir. Söz konusu ülkelere yapılan toplam ihracat, Türkiye tavuk eti (dondurulmuş; parçalanmış formda) ihracatının %86,4'ünü karşılamaktadır.

Türkiye'nin 2020 yılı içerisinde gerçekleştirdiği dondurulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ihracatı, dolar bazında toplam 243 milyon dolar olup, ihraç ettiği toplam tavuk eti miktarı 253.768 tondur. İhraç ettiği tavuk etinin ortalama birim fiyatı ise 961 \$/tondur. 2020 yılı tavuk eti ihracat verileri 2016 yılı ihracat verileri ile karşılaştırıldığında, ihracat değerinde %122'lik artışla Türkmenistan büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer almaktadır. Büyüyen pazarlar arasında ilk sırada yer alan Türkmenistan'ı %61'lik ihracat değeri artışı ile Suudi Arabistan, %41'lik ihracat değeri artışı ile Katar takip etmektedir. Türkiye'nin dondurulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ihraç ettiği ilk 10 ülkenin ithalat verileri incelendiğinde, Türkiye'nin hâkim olduğu pazarlar Irak, Libya, Gürcistan ve Türkmenistan'dır. Diğer pazarlarda ise Türkiye'nin Brezilya, Tayland gibi güçlü rakipleri mevcuttur. Tablo 38'de Irak'ın 2020 yılı içerisinde gerçekleştirdiği dondurulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ithalatına ilişkin ticaret göstergeleri detaylı olarak verilmiştir.

Tablo 38. Irak İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	254.335	100	228.167	1.115	6	7
Türkiye	115.291	45,3	103.618	1.113	22	37
Brezilya	92.391	36,3	62.352	1.482	18	20
ABD	28.528	11,2	44.573	640	-21	-18
Ukrayna	17.554	6,9	17.159	1.023	-13	-9
Polonya	192	0,1	144	1.333	-	-
Ürdün	172	0,1	108	1.593	-4	-4
Suudi Arabistan	91	0	135	674	-	-
Hollanda	75	0	53	1.415	-12	-7
Rusya	36	0	25	1.440	-	-

Kaynak: Trade Map, 2021, (020714 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2016 yılına göre ithalat miktarını %7 oranında artıran Irak, 2020 yılında 254 milyon dolar değerinde tavuk eti ithalatı gerçekleştirmiştir. Irak'ın dondurulmuş; parçalanmış formda tavuk eti ithalatında, Türkiye lider konumdadır. Türkiye'den sonra en büyük pazar payına sahip ülkeler, Brezilya ve ABD'dir. Irak'a 115 milyon dolar değerinde tavuk eti ihracatı gerçekleştiren lider konumdaki Türkiye'nin Irak pazar payı, %45,3'tür. Aynı yıl Brezilya, Irak'a 92.391 milyon dolar değerinde tavuk eti ihracatı gerçekleştirerek %36,3 pazar payına sahip olmuştur. Geriye kalan ithalat ise ABD, Ukrayna, Polonya, Ürdün, Suudi Arabistan, Hollanda ve Rusya tarafından gerçekleştirilmiştir.

Irak'a dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 1.115 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Brezilya'nın tavuk eti ihracatını, 1.482 \$/ton birim fiyatla gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu pazarda; ABD 640 \$/ton, Ukrayna 1.023 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirmiştir. Türkiye ise 1.113 \$/ton birim fiyatla Irak'a ortalama birim fiyatın altında bir fiyatla ihracat gerçekleştiren ülke olmuştur.

2016-2020 yılları arasında, Irak'ın Türkiye'den ithal ettiği tavuk eti miktarı yıllık %37 ve parasal değeri yıllık %37 oranında artmıştır. Aynı yıllar arasında, Irak'ın ABD ve Ukrayna'dan ithal ettiği tavuk eti miktarı ve parasal değeri önemli derecede azalmıştır. Bu azalmaya paralel olarak da Türkiye ve Brezilya ile gerçekleştirilen tavuk eti ticareti dikkate değer şekilde artmıştır. Bu değerlere bakıldığında Irak'ın özellikle Türkiye ile arasındaki tavuk eti ticaretinin yükselişe geçtiği görülmektedir.

Irak, Türkiye'nin dış ticaretinde, özellikle de ihracatında çok önemli bir yer tutmaktadır. Türkiye'nin ihracatında Irak 2011-2014 döneminde 2., 2015-2016 döneminde 3., 2017-2019 döneminde 4. sırada yer almıştır. Türkiye'nin Irak'a ihracatı 2013 yılında yaklaşık 12 milyar dolarla en yüksek seviyesine ulaşmıştır. 2014'ten sonraki yıllarda ise

9 milyar dolar civarında gerçekleşmiştir. Türkiye Irak'a en çok mücevherat, mobilya, un, tavuk eti, bisküvi ve gofret, hijyenik havlu ve bebek bezi, izole kablo ve teller, kuru baklagiller, soya küspesi, demir-çelik eşya ve plastik boru ihraç etmektedir. Türkiye'nin bu pazarda tavuk eti ihracat miktarının ve parasal değerinin önemli derecede artması, pazar büyüklüğü, coğrafi yakınlık, satın alma gücü gibi önemli avantajlar göz önünde bulundurulduğunda Irak'ın tavuk eti ihracatında önemli bir hedef pazar niteliği taşıdığı söylenebilir.

Tablo 39. Libya İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (x1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	55.538	100	41.232	1.347	16	14
Brezilya	33.313	60	19.144	1.740	22	22
Türkiye	10.927	19,7	8.602	1.270	29	37
ABD	10.765	19,4	12.754	844	-3	-1
Fransa	274	0,5	246	1.114	-	-
Ukrayna	241	0,4	482	500	-37	-25
İtalya	10	0	2	5.000	-26	-8
Hollanda	7	0	2	3.500	-	-

Kaynak: Trade Map, 2021, (020714 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2016 yılına göre ithalat değerini %16 oranında artıran Libya, 2020 yılında 55.538 milyon dolar tavuk eti ithalatı gerçekleştirmiştir. Tavuk eti ithalatında, Libya pazarında Brezilya, Türkiye ve ABD lider konumdadır. Libya'ya 33.313 milyon dolar tavuk eti ihracatı gerçekleştiren lider konumdaki Brezilya'nın Libya pazar payı, %60'tır. Aynı yıl Türkiye, Libya'ya 10.927 milyon dolarlık tavuk eti ihracatı gerçekleştirerek %19,7 pazar payına sahip olmuştur. Dolayısıyla Türkiye'nin bu pazarda en güçlü rakibi Brezilya'dır.

Libya'ya dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 1.347 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Brezilya'nın tavuk eti ihracatını, 1.740 \$/ton birim fiyatla gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu pazarda Türkiye ise, 1.270 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirmiştir. Brezilya'ya kıyasla Türkiye'nin Libya'ya daha yakın olması ve tavuk eti birim satış fiyatının daha düşük olması Libya pazarında büyüme açısından avantaj sağlamaktadır.

2016-2020 yılları arasındaki Libya'nın Türkiye'den ithal ettiği tavuk eti miktarı yıllık %37 ve parasal değeri yıllık %29 oranında artmıştır. Bu değerlere bakıldığında Libya'nın Türkiye ile arasındaki tavuk eti ticaretinin yükselişe geçtiği görülmektedir. Türkiye'nin bu pazarda ihracat miktarının ve yapılan ihracatın parasal değerinin önemli ölçüde artması, pazar büyüklüğü, coğrafi yakınlık, satın alma gücü gibi önemli avantajlar göz önünde bulundurulduğunda Libya'nın tavuk eti ihracatında önemli bir hedef pazar olabileceği söylenebilir.

Tablo 40. Gürcistan İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya.	45.427	100	39.757	1.143	4	4
Türkiye	9.060	19,9	8.023	1.129	35	42
Brezilya	8.338	18,4	6.852	1.217	37	31
Almanya	5.850	12,9	5.064	1.155	19	28
Çin	4.029	8,9	1.920	2.098	-10	-16
Hollanda	3.673	8,1	3.168	1.159	-7	-1
Ukrayna	2.294	6,4	3.421	855	-17	-14
ABD	2.551	5,6	3.421	746	-22	-21
Fransa	2.477	5,5	2.123	1.167	19	28
Litvanya	1.567	3,4	1.357	1.155	8	19
Danimarka	1.433	3,2	1.238	1.158	-1	6

Kaynak: Trade Map, 2021 (020714 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2020 yılı Gürcistan ticaret göstergeleri incelendiğinde, Gürcistan'ın tavuk eti ithalatı toplam 45.427 milyon dolardır. Bu pazarda, Türkiye lider konumdadır. Gürcistan'a yaklaşık 8 bin ton tavuk eti ihracatı gerçekleştiren Türkiye'nin toplam ihracatı, dolar bazında 9.060 milyon dolar olup, bu pazardaki payı ise %19,9 oranındadır. Yaklaşık 7 bin ton tavuk eti ihracatı ile ikinci sırada yer alan Brezilya'nın ihracatı ise 8.338 milyon dolar olup bu pazardaki payı yaklaşık olarak %18'dir. Geriye kalan ithalat; Almanya, Çin, Hollanda, Ukrayna, ABD, Fransa, Litvanya ve Danimarka gibi tavuk eti tedarikçisi ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Gürcistan'a dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 1.143 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Gürcistan pazarında lider konumda olan Türkiye'nin, ihracatını 1.129 \$/ton birim fiyat olarak ortalama birim fiyatın altında gerçekleştirdiği görülmektedir. Brezilya ise 1.217 \$/ton birim fiyatla ortalama birim fiyatın altında tavuk eti ihracatı gerçekleştirmiştir.

2016-2020 yılları arasında Gürcistan'ın Türkiye'den ithal ettiği tavuk eti miktarı yıllık %42, parasal değeri ise yıllık %35 oranında düşmüştür. Türkiye ile Gürcistan arasındaki ilişkiler stratejik ortaklık düzeyindedir. Ülkemiz 2007 yılından beri Gürcistan'ın en büyük ticaret ortağı durumundadır. Gürcistan'a en çok doğrudan yatırım yapan ülkeler arasında da Türkiye ilk sıralarda gelmektedir. Türkiye'nin 2020 yılında Gürcistan'a yapmış olduğu ihracat, bir önceki yıla göre %2,4 artış göstererek 1.45 milyar dolar olmuştur. Gürcistan 2020 yılında ihracat yaptığımız ülkeler arasında 28. sırada yer almaktadır. Pazar büyüklüğü, coğrafi yakınlık, satın alma gücü gibi önemli avantajlar göz önünde bulundurulduğunda Gürcistan'ın tavuk eti ihracatında önemli bir hedef pazar niteliği taşıdığı söylenebilir.

Tablo 41. Türkmenistan İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya.	10.459	100	18.431	567	37	45
Türkiye	5.388	51,5	10.304	523	122	105
ABD	2.504	23,9	4.222	593	11	19
Ukrayna	1.013	9,7	1.982	511	15	22
Brezilya	874	8,4	486	1.798	-	-19
Polonya	587	5,6	1.221	481	-47	-1
Hollanda	93	0,9	216	431	-7	8

Kaynak: Trade Map, 2021, (020714 nolu GTİP kodu esas alınmıştır.)

2019 yılı Türkmenistan ithalatı ticaret göstergeleri incelendiğinde, Türkmenistan'ın tavuk eti ithalatı toplam 10.459 milyon dolardır. Bu pazarda, Türkiye lider konumdadır. Türkmenistan'a 10.304 ton tavuk eti ihracatı gerçekleştiren Türkiye'nin toplam ihracatı parasal olarak 5.388 milyon dolar olup, bu pazardaki payı ise %51,5 oranındadır. Yaklaşık 4 bin ton tavuk eti ihracatı ile ikinci sırada yer alan ABD'nin ihracatı 2.504 milyon dolar olup bu pazardaki payı yaklaşık olarak %24'tür. Geriye kalan %24,5'lik ithalat; Ukrayna, Brezilya, Polonya ve Hollanda tarafından gerçekleştirilmiştir.

Türkmenistan'a dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 567 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Türkmenistan pazarında lider konumda olan Türkiye'nin, ihracatını ortalama 523 \$/ton birim fiyat olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. ABD ise 593 \$/ton birim fiyatla ortalama birim fiyatın üzerinde tavuk eti ihracatı gerçekleştirmiştir.

2016-2020 yılları arasında Türkmenistan'ın Türkiye'den ithal ettiği tavuk eti miktarı yıllık %105, parasal değeri yıllık %122 oranında artmıştır. Türkiye, Türkmenistan'ın ithalatından en fazla pay alan ülkedir. Türkiye'yi, Rusya, Çin, Almanya, Kazakistan, Fransa ve Hollanda takip etmektedir. 2019 yılında yaklaşık 3 milyar dolarlık (%29 artan) ithalatla dünyada 154. sırada olan Türkmenistan'ın ithalat yaptığı başlıca ülkeler Türkiye, Rusya Federasyonu, ÇHC, Almanya, Kazakistan ve Fransa'dır. Ülkenin ithalatında Türkiye %25,6 pay ile 1. sırada yer almaktadır. Türkiye ile Türkmenistan arasındaki ticaret hacmi, iyi dış ilişkiler, yakın kültürel bağlar ve coğrafi yakınlık gibi önemli faktörler göz önünde bulundurulduğunda Türkmenistan'ın tavuk eti ihracatı için önemli bir hedef pazar niteliği taşıdığı değerlendirilebilir.

2.2.2 Türkiye'nin İleri İşlenmiş Tavuk Ürünü İhracatı

Türkiye'nin son 5 yıllık ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracat verileri Tablo 42'de verilmiştir.

Tablo 42. Türkiye'nin Son 5 Yıllık İleri İşlenmiş Tavuk Ürünleri İhracatı (bin \$)

İhracat Yapılan Ülke	2016	2017	2018	2019	2020
Dünya	10.644	22.755	32.113	39.887	41.147
Irak	5.287	10.138	11.705	14.807	16.238
Suriye	799	6.533	10.932	9.265	5.183
Katar	189	526	2.614	3.221	3.787
Gambiya	0	0	0	2.482	2.461
Senegal	0	49	0	249	2.375
Morityus	84	183	440	925	1.295
Kıbrıs	1.478	1.605	1.611	1.757	1.283
Birleşik Arap Emirlikleri	1.335	1.736	1.939	2.209	1.128
Kuveyt	375	614	715	1.016	1.029
Libya	111	63	169	897	968

2016-2020 yılları arası Türkiye ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracat verileri incelendiğinde, ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatının son 5 yılda giderek arttığı, 2019 ve 2020 yıllarında ise tepe noktaya ulaştığı görülmektedir. Tablo 42'de görüldüğü üzere 2016 yılında yapılan ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatının parasal değeri 10,6 milyon dolar iken, 2019 yılında yapılan ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatının parasal değerinin 41,1 milyon dolar olduğu görülmektedir.

Tablo 43. Türkiye'nin İleri İşlenmiş Tavuk Ürünleri İhracatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İhracat Yapılan Ülke	Değer (×1.000 \$)	İhraç Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (\$/Ton)	2016-2020 İhracat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İhracat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	41.147	27.497	1.496	39	50
Irak	16.238	11.565	1.404	30	43
Suriye	5.183	5.241	989	51	62
Katar	3.787	1.346	2.814	118	111
Gambiya	2.461	1.626	1.514	-	-
Senegal	2.375	1.326	1.791	-	-
Morityus	1.295	583	2.221	103	71
Kıbrıs	1.283	598	2.145	-2	5
Birleşik Arap Emirlikleri	1.128	571	1.975	-1	3
Kuveyt	1.029	412	2.498	29	32
Libya	968	537	1.803	101	102

Kaynak: Trade Map, 2021

2020 Türkiye ileri işlenmiş tavuk ürünleri ticaret göstergeleri incelendiğinde, Türkiye'nin ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatı toplam 41 milyon dolardır. İhraç edilen toplam ileri işlenmiş tavuk ürünü miktarı, 27,5 bin tondur. 27,5 bin ton ileri işlenmiş tavuk ürününün yaklaşık olarak 12 bin tonu Irak'a, 5 bin tonu Suriye'ye, geriye kalan miktar ise Katar, Gambiya, Senegal, Morityus, Kıbrıs, Birleşik Arap Emirlikleri gibi ülkelere ihraç edilmiştir. Irak'ın pazar payı %40, Suriye'nin pazar payı ise %13 oranındadır. Son 5 yıllık dış ticaret verileri incelendiğinde Türkiye'nin ihraç ettiği ileri işlenmiş tavuk ürünleri miktarı %50, ihracat değeri ise %39 oranında artmıştır. Bu rakamlar doğrultusunda, Türkiye'nin ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatı gerçekleştirdiği ülkelerdeki pazar payını giderek artırdığı söylenebilir.

Türkiye'nin dünya geneline yaptığı ihracat, ortalama 1.496 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Türkiye'nin ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatında lider konumda olan Irak'a 1.404 \$/ton birim fiyatla, Suriye'ye ise 989 \$/ton birim fiyatla ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştirdiği görülmektedir. Katar ise, 2.814 \$/ton ile en yüksek birim fiyatla ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştirilen ülke olmuştur.

2016-2020 yılları arasındaki Irak'ın Türkiye'den ithal ettiği ileri işlenmiş tavuk ürünü miktarı yıllık %43 ve parasal değeri yıllık %30 oranında artmıştır. Türkiye'den ithal ettiği ileri işlenmiş tavuk ürünü miktarını yıllık %111 ve parasal değerini yıllık %118

oranında artıran Katar ise en hızlı büyüyen pazar olmuştur. 2020 yılı verilerine göre; ileri işlenmiş tavuk ürünleri ticaretinde hâkim olduğumuz ve coğrafi yakınlık, daha düşük birim fiyat gibi avantajları kullanarak mevcut pazar payımızı daha da artırbileceğimiz ülkeler Irak, Katar, Kuveyt gibi Orta Doğu ülkeleridir.

Tablo 44. Irak İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	22.442	100	14.352	1.564	15	25
Türkiye	16.238	72,4	11.565	1.404	30	43
Lübnan	4.080	18,2	1.478	2.760	9	8
Brezilya	1.316	5,9	1.080	1.219	-19	-12
Ürdün	492	2,2	171	8.877	-10	-7
Hollanda	191	0,9	49	3.898	-12	-8
Belçika	123	0,5	9	13.667	72	55

Kaynak: Trade Map, 2021

2016 yılına göre ithalat miktarını %25 oranında artıran Irak, 2020 yılında 22 milyon dolar değerinde ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı gerçekleştirmiştir. Irak'ın ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatında, Türkiye lider konumdadır. Türkiye'den sonra en büyük pazar payına sahip ülke Lübnan'dır. Irak'a 16 milyon dolar değerinde ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştiren lider konumdaki Türkiye'nin Irak pazar payı, %72,4'tür. Aynı yıl Lübnan, Irak'a 4 milyon dolar değerinde ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştirerek %18,2 pazar payına sahip olmuştur. Geriye kalan ithalat ise Brezilya, Ürdün, Hollanda ve Belçika tarafından gerçekleştirilmiştir.

Irak'a dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 1.564 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Belçika'nın ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatını, 13.667 \$/ton birim fiyatla, ortalama birim fiyatın oldukça üzerinde bir birim fiyatla, gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu pazarda; Lübnan 2.760 \$/ton, Brezilya 1.219 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirmiştir. Türkiye ise 1.404 \$/ton birim fiyatla Irak'a ortalama birim fiyatın altında bir fiyatla ihracat gerçekleştiren ülke olmuştur.

2016-2020 yılları arasında, Irak'ın Türkiye'den ithal ettiği ileri işlenmiş tavuk ürünü miktarı yıllık %43 ve parasal değeri yıllık %30 oranında artmıştır. Aynı yıllar arasında, Irak'ın Brezilya, Ürdün ve Hollanda'dan ithal ettiği ileri işlenmiş tavuk ürünü miktarı ve parasal değeri önemli derecede azalmıştır. Bu azalmaya paralel olarak da Türkiye ve Lübnan ile gerçekleştirilen ileri işlenmiş tavuk ürünü ticareti dikkate değer şekilde artmıştır. Bu değerlere bakıldığında Irak'ın Türkiye ile arasındaki ileri işlenmiş tavuk ürünü ticaretinin yükselişe geçtiği görülmektedir.

Tablo 45. Katar İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya.	18.501	100	4.637	3.990	9	11
Türkiye	7.514	40,6	2.264	3.319	148	165
Tayland	4.073	22	810	5.028	80	81
Pakistan	1.470	7,9	289	5.087	-	-
Brezilya	1.344	7,3	399	3.368	88	71
Umman	989	5,3	222	4.455	531	-
Fransa	699	3,8	144	4.854	0	0
Lübnan	645	3,5	127	5.079	17	11
Danimarka	304	1,6	75	4.053	-15	-18
Ürdün	291	1,6	74	3.932	-14	-13
Hollanda	240	1,3	52	4.615	-10	-5

Kaynak: Trade Map, 2021

2019 yılı Katar ithalatı ticaret göstergeleri incelendiğinde, Katar'ın ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı toplam 18.501 milyon dolardır. Bu pazarda, Türkiye lider konumdadır. Katar'a 2.264 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştiren Türkiye'nin toplam ihracatı parasal olarak 7.514 milyon dolar olup, bu pazardaki payı ise %40,6 oranındadır. 810 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı ile ikinci sırada yer alan Tayland'ın ihracatı 4.073 milyon dolar olup bu pazardaki payı %22'dir. Geriye kalan %37,4'lük ithalat; Pakistan, Brezilya, Umman, Fransa, Lübnan gibi çeşitli ileri işlenmiş tavuk ürünü tedarikçisi ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir.

Katar'a dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 3.990 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Katar pazarında lider konumda olan Türkiye'nin, ihracatını ortalama 3.319 \$/ton birim fiyat olarak gerçekleştirdiği görülmektedir. Tayland ise 5.028 \$/ton birim fiyatla ortalama birim fiyatın üzerinde bir fiyatla ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştirmiştir. 2016-2020 yılları arasında Katar'ın Türkiye'den ithal ettiği ileri işlenmiş tavuk ürünü miktarı yıllık %165, parasal değeri yıllık %148 oranında artmıştır. Türkiye, Katar'ın ithalatından en fazla pay alan ülkedir. Türkiye'yi, Tayland, Pakistan ve Brezilya takip etmektedir.

Tablo 46. Kuveyt İthalatı Ticaret Göstergeleri (2020)

İthalat Yapılan Ülke	İthalat Değeri (×1.000 \$)	Dünya İhracatını Gerçekleştiren Ülkeler Arasındaki Payı (%)	İthal Edilen Miktar (Ton)	Birim Fiyat (USD/Ton)	2016-2020 İthalat Değerindeki Yıllık Değişim (%)	2016-2020 İthalat Miktarındaki Yıllık Değişim (%)
Dünya	6.401	100	2.031	3.152	-1	4
Mısır	1.252	19,6	315	3.975	-	-
Brezilya	1.236	19,3	501	2.467	0	-10
ABD	1.093	17,1	356	3.070	-8	-1
Türkiye	1.029	16,1	412	2.498	29	32
Danimarka	876	13,7	218	4.018	6	2
Hollanda	355	5,5	84	4.226	0	-3
Fransa	280	4,4	63	4.444	78	58
Almanya	172	2,7	46	3.739	11	66
Lübnan	62	1	27	2.296	92	40
Belçika	22	0,3	3	7.333	-	-
Singapur	13	0,2	3	4.333	-35	-27

Kaynak: Trade Map, 2021

2016 yılına göre ithalat miktarını %4 oranında artıran Kuveyt, 2020 yılında 6,4 milyon dolar değerinde tavuk eti ithalatı gerçekleştirmiştir. Kuveyt'in ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatında, Mısır lider konumdadır. Mısır'dan sonra en büyük pazar payına sahip ülkeler, ABD ve Türkiye'dir. Kuveyt'e 1.252 milyon dolar değerinde ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştiren lider konumdaki Mısır'ın Kuveyt pazar payı, %19,6'dır. Aynı yıl Brezilya, Kuveyt'e 1.236 milyon dolar değerinde ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatı gerçekleştirerek %19,3 pazar payına sahip olmuştur. Geriye kalan ithalat ise ABD, Türkiye, Danimarka, Hollanda, Fransa, Almanya, Lübnan, Belçika gibi çeşitli ülkeler tarafından gerçekleştirilmiştir. Türkiye, 2.031 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatı gerçekleştirilen Kuveyt'e 412 ton ileri işlenmiş tavuk ürünü ihraç etmiştir.

Kuveyt'e dünya genelinde yapılan ihracat, ortalama 3.152 \$/ton birim fiyatından gerçekleştirilmiştir. Mısır'ın ileri işlenmiş tavuk ürünü ihracatını 3.975 \$/ton birim fiyatla gerçekleştirdiği görülmektedir. Bu pazarda; Brezilya 2.467 \$/ton, ABD 3.070 \$/ton birim fiyatla ihracat gerçekleştirmiştir. Türkiye ise 2.498 \$/ton birim fiyatla Kuveyt'e ortalama birim fiyattan daha düşük bir fiyatla ihracat gerçekleştiren ülke olmuştur.

2016-2020 yılları arasında, Kuveyt'in Türkiye'den ithal ettiği ileri işlenmiş tavuk ürünü miktarı yıllık %32 ve parasal değeri yıllık %29 oranında artmıştır. Bu veriler değerlendirildiğinde, Türkiye ile Kuveyt arasında gerçekleşen ileri işlenmiş tavuk ürünü ticaretinin yükselişe geçtiği söylenebilir. Türkiye'nin bu pazardaki en güçlü rakibi, Brezilya ve ABD'dir. Ancak, Brezilya ve ABD ile karşılaştırıldığında Türkiye'nin bu pazarda ihracat miktarının ve yapılan ihracatın parasal değerinin önemli ölçüde artması, pazar büyüklüğü, coğrafi yakınlık, satın alma gücü gibi önemli avantajlar göz önünde bulundurulduğunda; Türkiye için Kuveyt ileri işlenmiş tavuk ürünü ticaretinde önemli bir hedef pazar niteliği taşımaktadır.

3. GENEL DEĞERLENDİRME

Dünya ve Türkiye ticaretine konu olan tavuk etinin neredeyse tamamı dondurulmuş, parçalanmış formdadır. Taze veya soğutulmuş, parçalanmış formda tavuk eti ise daha çok Avrupa Birliği üyesi ülkeler tarafından talep görmektedir. Tavuk eti ithalatında ortalama birim fiyat 2.234 \$/ton iken ileri işlenmiş tavuk ürünü ithalatında ortalama birim fiyat ise 4.096 \$/tondur. Dolayısıyla tavuk etini taze veya dondurulmuş olarak ihraç etmek yerine işleyerek ihracat etmenin daha kârlı olduğu değerlendirilmektedir.

Birim fiyat açısından, 020711 nolu GTİP kodu (parçalanmamış; taze veya soğutulmuş tavuk eti) baz alındığında ithalat birim fiyatı yüksek olan ülkeler Bahreyn, Birleşik Arap Emirlikleri, Çin, Katar ve Almanya; 020712 nolu GTİP kodu (parçalanmamış, dondurulmuş tavuk eti) baz alındığında ithalat birim fiyatı yüksek olan ülkeler Suudi Arabistan ve Katar; 020713 nolu GTİP kodu (parçalanmış; taze veya soğutulmuş tavuk eti) baz alındığında ithalat birim fiyatı yüksek olan ülkeler Avusturya ve Fransa; 020714 nolu GTİP kodu (parçalanmış; dondurulmuş tavuk eti) baz alındığında ithalat birim fiyatı yüksek olan ülkeler Birleşik Krallık ve Çin'dir. İleri işlenmiş tavuk ürünlerinde ithalat birim fiyatı yüksek olan ülkeler ise ABD ve Japonya'dır.

Japonya ve ABD pazarları büyüklük ve büyüme eğilimi ile potansiyel bir pazar olarak görünse de, depolama, bozulma vb. sebeplerle hem tavuk eti hem de ileri işlenmiş tavuk ürünleri ticaretinde tedarikçi ülkenin coğrafi yakınlığı önemli olup, söz konusu ülkelerin pazarlarında kendilerine komşu ülkelerin hâkimiyeti söz konusudur.

Tavuk eti ihracatında rakip ülkeler Brezilya, Çin, ABD, Hollanda ve Türkiye iken, ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatında Tayland, Çin ve Almanya rakip ülkelerdir. Son 5 yıl içerisinde tavuk eti ve ileri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatı hızla büyüyen ülkeler ise Çin, Türkiye, Ukrayna, Polonya, ABD, Hollanda ve Tayland'dır. Türkiye dünya tavuk eti üretiminde 11. sırada yer alırken tavuk eti ihracatında 7. sırada yer almaktadır. Türkiye, ileri işlenmiş tavuk eti ihracatında ise 19. sırada yer almakta olup, mevcut veriler doğrultusunda, Türkiye'nin üretilen tavuk etini ileri işlenmiş tavuk ürünlerine dönüştürerek ihraç etme konusunda potansiyel arz ettiği söylenebilir.

Tavuk eti ihracatında Türkiye'nin hâkim olduğu pazarlar Irak, Libya, Gürcistan ve Türkmenistan'dır. Türkiye; Irak pazarının %45,3'üne, Libya pazarının %19,7'sine, Gürcistan pazarının %19,9'una, Türkmenistan pazarının ise %51,5'ine hâkimdir. İleri işlenmiş tavuk ürünleri ihracatında Türkiye'nin hâkim olduğu pazarlar ise Irak, Katar ve Kuveyt'tir. Türkiye; ileri işlenmiş tavuk ürünleri ticaretinde Irak pazarının %72,4'üne, Katar pazarının %40,6'sına, Kuveyt pazarının ise %16,1'ine hâkimdir. Avrupa pazarı incelendiğinde, Avrupa Birliği üyesi ülkelerin tavuk etini taze veya soğutulmuş; parçalanmış formda tercih ettikleri görülmektedir. Bu doğrultuda, mevcut durumda Türkiye'nin Avrupa pazarında hâkimiyeti olmamasına rağmen talebe göre taze veya soğutulmuş; parçalanmış tavuk eti ihracatında Avrupa Birliği üyesi ülkelerinin pazarlarına girmesinin mümkün olduğu söylenebilir. İleri işlenmiş tavuk ürünleri ticareti açısından değerlendirildiğinde ise İrlanda, Fransa ve Birleşik Krallık gibi Avrupa ülkeleri ileri işlenmiş tavuk ürünleri ticaretinde büyüyen pazarlar arasında ilk sıralarda yer almaktadır.

Hem tavuk eti hem de ileri işlenmiş tavuk ürünleri ticaretinde nakliye, depolama vb. sebeplerden ötürü coğrafi yakınlık önem taşımaktadır. Bu bakımdan coğrafi yakınlık, satın alma gücü, pazar büyüklüğü vb. göz önünde bulundurulduğunda, Irak, Katar gibi Orta Doğu ülkeleri, Türki Cumhuriyetler, Gürcistan'ın ve Avrupa ülkelerinin; Türkiye'nin tavuk eti ve ileri işlenmiş tavuk eti ihracatında hedef pazar niteliği taşıdığı değerlendirilmektedir.

T.C. Kuzeydoğu Anadolu Kalkınma Ajansı

Adres: Cumhuriyet Caddesi No:3 Yakutiye/ERZURUM

Telefon: +90 (442) 235 61 11 Fax: +90 (442) 235 61 14

E-Posta: info@kudaka.gov.tr

Erzincan Yatırım Destek Ofisi

Adres: Muhsin Yazıcıoğlu Cad. Veysel Akkaya İş Merkezi

No:10 Kat:1 ERZİNCAN

Telefon: +90 (446) 223 50 05 Fax: +90 (446) 223 50 04

E-Posta: erzincanydo@kudaka.gov.tr

Kalkınma Ajansları yayınları bedelsizdir, satılmaz.